

NOTA in zake de bestuursopvolging in
het landschap Banawa (Onderafdeeling en Afdeling Donggala, residentie Manado).

HOOFDSTUK I.

Aardrijkskundige beschrijving.

a. Ligging, grootte en grenzen.

Administratief vormt het landschap Banawa met het zelfbesturend landschap Tawaeli de onderafdeeling Donggala.

Het landschap Banawa vormt - geografisch bezien - geen aaneengesloten geheel, doch bestaat uit drie, geheel van elkaar gescheiden gedeelten, welke gedeelten administratief worden aangeduid met de benamingen

- a. district Zuid Banawa
- b. district Midden Banawa
- c. district Noord Banawa.

Zuid Banawa heeft de volgende begrenzingen.

- a. in het Noorden de Straat-Makassar en den ingang van de Paloe-Baai.
- b. in het Zuiden de onderafdeeling Mameedjoe (Afdeling Mandar, Gouvernement Celebes en Onderhoorigheden) en de onderafdeeling Paloe.
- c. in het Oosten de Paloe-Baai.
- d. in het Westen de Straat Makassar.

Van Midden Banawa zijn de begrenzingen als volgt.

- a. in het Noorden het district Sirendja van het landschap Tawaeli.
- b. in het Zuiden het landschap Tawaeli.
- c. in het Oosten de onderafdeeling Parigi der afdeeling Donggala.
- d. in het Westen de Straat Makassar.

Noord Banawa wordt begrensd:

- a. in het Noorden door de Celebes-zee.
- b. in het Zuiden door het district Sirendja van het landschap Tawaeli.
- c. in het Oosten door de onderafdeelingen Parigi en Tolitoli.

d. in het Westen door de Straat Makassar.

Midden en Zuid Banawa maken dus - geografisch bezien - een deel uit van het Westelijk gedeelte van den z.g. "hals van Celebes".

Op bijgaande schetskaart der onderafdeeling Donggala heb ik - ten einde de versplinterde ligging van dit landschap te doen uitkomen - het landschap Tawaeli en de tot laatstgenoemd landschap behoorende enclave Sirendja rood gearceerd.

Op deze verspreide ligging der drie landschapsonderdeelen (administratief districten) dien ik thans reeds bij voorbaat te wijzen, daar deze omstandigheid een factor van groot gewicht is bij het nader treden in bestuurlijke bijzonderheden, t.a. der hieronder in Hoofdstuk Bestuur te behandelen bestuursopvolging.

b. Algemeene gesteldheid
en hoedanigheid van
den bodem.

Het scheidingsgebergte, dat in den smallen Celebes-hals zijn uitloopers naar zee zendt, is oorzaak, dat in Midden Banawa en Noord Banawa uitgestrekte vlakten ontbreken. De eenige vlakte die noemenswaard mag geheeten, is die van Ogoamas in het Noorden, gelegen aan den voet van den vulkaan van dien naam (2565 Meter).

In Zuid Banawa merkt men op een van de Westzijde naar het Zuiden tot in het Mamoeedjoesche zich voortzettende laagvlakte, een naar de Zuidzijde zich tot bergland vervormend heuvelterrein, dat bij het Pekawa bergland in het Paloesche zich aansluit.

Een warme, zwavelhoudende bron, komt voor nabij Toaja (Midden Banawa); kleine meertjes zijn de z.g. "Rano Dampelas" in Noord Banawa en de "Rano Balaisang", voorkomende op het schiereiland Balaisang, dat eveneens tot Noord Banawa behoort.

c. K u s t e n .

De geheele Westzijde van het landschap wordt door de Straat van Makassar ingenomen.

In den Westmoesson is deze kust als regel onstuimig en biedt slechts weinig veilige ankerplaatsen.

Slechts de afdeelingshoofdplaats Donggala, gelegen in Zuid Banawa, en wel aan de Paloe-baai kan als een veilige ankerplaats worden aange-merkt.

d. Rivieren.

De lang gerekte vorm van het landschap, zoover dit de districten Midden Banawa en Noord Banawa betreft, in casu de geringe breedte van den z.g. "Celebes-hals" zijn oorzaak, dat de van het midden-scheidingsgebergte naar de kust stroomende rivieren, waarvan de Alindace-rivier (in Midden Banawa) de voornaamste is, een korten loop en groot verval vertoonen. De in het Pekawabergland ontspringende Soeroemana-rivier, die tevens gedeeltelijk de grens vormt van Zuid Banawa en Paloe is in Zuid Banawa, de voornaamste rivier; daarnaast kan als belangrijke rivier in Zuid Banawa nog genoemd de z.g. Loemboemamara-rivier.

Geen der in het landschap Banawa voorkomende rivieren hebben als communicatie-middel eenige waarde. Bandjirs komen veelvuldig voor.

e. Wegen en paden.

De voornaamste, voor autoverkeer geschikte wegen zijn thans:

a. die voorkomende in Zuid Banawa

1e. De van den grooten verkeersweg Donggala - Paloe een deel uitmakende weg Donggala - grens Paloe (21 K.M.); loopende langs de Paloe-baai.

2e. De weg Donggala - Loemboemamara, (lengte 32 K.M.) aansluitende bij den onder 1 genoemden weg. Deze weg verbindt de baai van Paloe met Straat Makassar, bereikt deze straat ter hoogte van de kampong Limboro (kilometer 10) loopt dan langs de kust over een afstand

van

van \pm 16 K.M., versmalt zich daar, waar enkele uitloopers van het bergland de kust naderen, buigt dan ter hoogte van het gemucht Polege in Zuid Oostelijke richting de Loemboemamaravlakte in.

3e. De zijweg Polege-Tanahmea-Soeroemana, (lengte 10 K.M.) aansluitende bij den onder 2 genoemden weg Donggala-Loemboemamara. Deze weg vangt aan bij het punt, waar momenteel een bevolkingsbrug over de Tanahmea rivier in aanbouw is, buigt eerst in Zuid-Westelijke richting naar de kust, loopt dan langs de kust tot de kampong Soeroemana, gelegen aan de grens met de onderafdeeling Mamoejdjoe (gouvernement Celebes).

Deze weg is onverhard, echter gemakkelijik per auto begaanbaar.

4e. De zijweg Limbore Kolakola (lengte 3 Km.). Deze verharde weg sluit vanaf kilometer 9 naby de kampong Limbore aan op den weg onder 2 genoemd (Donggala-Loemboemamara), gaat in Zuid-Oostelijke richting en eindigt in een der belangrijkste en grootste kampongs van het landschap, n.l. Kolakola.

5e. De weg Donggala - Bono-Oge (vuurtoren bij de Straat Makassar), lengte 4 K.M.

Deze weg loopt vanaf de hoofdplaats Donggala langs de haven en de Paloe-baai door het kustheuvel-terrein naar de aan de Straat van Makassar gelegen vuurtoren. Alleen het eerste gedeelte, loopende langs de kust is eenigszins verhard; waar na \pm 2 $\frac{1}{2}$ kilometer de weg van de kust afbuigt, landwaarts ingaat en de vuurtoren bereikt is de weg onverhard, hoewel voor auto's (in den drogen tijd) begaanbaar.

b. die voorkomende in het district Midden Bana-wa.

le. De weg grens landschap Tawaeli - grens district (enclave) Sirendja van het landschap Tawaeli (k.m. 64 - 110).

Deze weg is 46 K.M. lang, loopt langs de Paloe-
baai

LUNA BOND
MADE IN U.S.A.

baai en de Straat van Makassar en vormt een onderdeel van den grooten verkeersweg Donggala-Paloe-Tawaeli-Sabang (Noordweg).

Enkele onverharde gedeelten treft men aan. Op sommige plaatsen voert de weg door heuvelterrein, dat steil uit zee oprijst.

2e. De zijweg Toaja-Soemari (lengte 6 K.M.).

Deze nog onverharde weg is een zijweg van den grooten verkeersweg onder 1e genoemd, vangt aan bij de groote kampong Toaja (k.m. 72) en geeft toegang tot de in Soemari aanwezige sawahcomplexen.

e. die voorkomende in het district Noord Banawa.
1e. de weg grens Sirendja (landschap Tawaeli) - Siojong. (Weglengte 5½ K.M.).

Deze weg vormt een onderdeel van den grooten verkeersweg Donggala-Paloe-Tawaeli-Tompe-Siojong.

Voorts treft men in Zuid Banawa en Noord Banawa nog enkele paarden-paden aan, waarvan het onderhoud in heerdienst, stelselmatig voortgang heeft, t.w.

a. in Zuid Banawa.

1e. het paardenpad Kolakola-Poweloea-Loemboemara (lengte 16 K.M.).

2e. het paardenpad Soeroemana-Watatoe (lengte 4 K.M.).

3e. het paardenpad Bambarimi-Saloempakoe, Watatoe - grens Paloe (Soeroemana-rivier), waarvan de lengte 28 K.M. bedraagt. Deze paden zijn in hoofdzaak van bestuurlijk belang en dienen in hoofdzaak contrôle mogelijk te maken op de van Paloe en elders uitzwermende lieden, die in de Zuid-Banawa-streken gaan ladangen.

b. In Noord Banawa treft men nog aan een nog niet geheel aaneengesloten paardenpad, dat van af Siojong (5 K.M. boven de districtshoofdplaats Sabang gelegen) in Noord Oostelijke richting langs de kust gaande, tot aan de grens van Tolitoli diverse min of meer belangrijke kampongs

pongs (Rerang, Pangalasiang, Babatona, Bahoe, Ogoamas) verbindt.

f. K a m p o n g s .

Meerendeels zijn deze gelegen aan de kust, en voor zoover Midden- en Noord Banawa betreft aan den doorlopenden verbindingsweg Donggala-Paloe-Tawaeli-Tompe-Sabang-Siojong.

In Zuid Banawa treft men enkele E.g. "ladang-kampongs" aan, meest nieuwe nederzettingen van lieden, die in Zuid Banawa met ontginningen zijn begonnen.

De kampongs zijn de volgende.

A. In Zuid Banawa 25 kampongs, t.w.

Soeroemana

Lalombi

Tanahmea

Tolongano

Tosale

Saloebomba

Towale

Limboro

Bente

Loemboedolo

Ganti

Donggala (Hoofdplaats).

Tandjong Batoe

Kabonga-Ketjil

Kabonga Besar

Loli

Pantoloan (enclave in Tawaeli)

Poweloea

Lelyo

Loemboemamara

Saloengkaino

Bambarini

Saloempakoe

Watatoe

Boewoe.

LUNA BOND
MADE IN U.S.A.

B. In Midden Banawa 8 kampongs.

Lero

Soemari

Toaja

Ence

Tibo (districtshoofdplaats)

Kaliboeroe

Bateesoaja

Alindaoe.

C. In Noord Banawa 16 kampongs.

Labean

Malei

Keto

Rano Balaisang

Pomoloeoe

Tamboe

Siweli

Siboalo

Sibajoe

Sabang (districtshoofdplaats)

Siojong

Rerang

Pangalasiang

Babatona

Bahoe

Ogoamas.

g. Plantengroei.

Door den geringen regenval is in de vlakke streken de plantengroei zeer schraal. Aaneengesloten oerbosch (wildhoutbosch) ontwaart men op de berghellingen van het scheidingsgebergte.

h. Klimaat en moessons.

Men kan van een heerschend zeeklimaat spreken; de dagen zijn als regel warm, de nachten koel. Scherp afgescheiden zijn de moessons in dit landschap, waarvan het noordelijk gedeelte benoorden den evenaar ligt (de evenaar loopt ter hoogte van kampong Siweli in Noord Banawa), niet.

Als regel staan tusschen de maanden October en April (westmoesson) de noorden- en wes-

ten

tenwinden door; het reizen over zee wordt dan vaak bemoeilijkt.

HOOFDSTUK II.

Bevolking.

a. Afkomst, stam en klassenindeeling.

De oorspronkelijke bevolking in het landschap Banawa is te onderscheiden in twee groepen, die gemakshalve zullen worden genoemd naar de taalgebieden, welke zij bewonen,

1e. de West-Toradjasche (Kajelische) groep, die die in Zuid- en Midden Banawa woont.

2e. De Tominische groep, die in Noord Banawa woont en o.a. omvat de dialect groepen van Ba-laesang en Dampelas.

Taaleenheid bestaat dus in het landschap Banawa niet. Onder het Hoofdstuk Bestuur wordt hierop nader teruggesproken bij het treden in bijzonderheden omtrent het "kerengebied" Zuid en Midden Banawa, en het "veroveringsgebied" Noord Banawa.

Naast de eigenlijke autochtone Kajeliërs en Tominiërs treft men op de kustplaatsen - min of meer met die autochtone groepen vermengd - vele Boegineezen aan.

Als handelaren en klappertuineigenaren nemen deze Boegineezen in de rij der vreemdelingen, een voorname plaats in.

Arabieren treft men hoofdzakelijk aan in Zuid-Banawa; meerendeels zijn zij geconcentreerd op de hoofdplaats Donggala en op enkele kustplaatsjes langs de Paloe-baai (Kebonga-). Deze groep van vreemdelingen legt zich hoofdzakelijk op handel en veeteelt toe; ook landbouw (voornamelijk klappercultuur) wordt door hen gedreven.

Op de hoofdplaats Donggala geconcentreerd, voorts ook over de kustplaatsen verspreid vindt men de zich in hoofdzaak op handel toeleggende groep der Chineezzen; een deel hunner is getrouwd

trouwd met vrouwen van het land.

Over het algemeen is de inheemsche bevolking zachtmoedig van aard, uiterst gewillig, min of meer laksch en gemakzuchtig; zij vertoont weinig initiatief. In de practijk van het leven wordt een zeer mild standpunt ingenomen door de adellijken jegens de niet-adellijken; huwelijken tusschen leden dezer klassen komen vaak voor.

b. Sterkte der bevolking. Blijkens de gegevens der volkstelling 1930 welke gegevens vermoedelijk weinig belangrijke wijzigingen hebben ondergaan, ziet het er met de bevolkingssterkte in het landschap Banawa als volgt uit.

	Inlan- ders	Europe- anen	Chinee- zen	Ara- bieren	Totaal
Distr. Zuid Banawa	14910	40	389	267	15606
" Midden Banawa	8063	8	40	1	8112
" Noord Banawa	10657	7	117	-	10781
Totaal	33630	55	546	268	34499

c. Godsdienst.

De bevolking van het landschap Banawa is uitgesproken Mohammedaansch, hetgeen geenszins impliceert, dat met name in de ladangkampongs van Zuid Banawa geen sterk heidensche inslag zou zijn te onderkennen. Overal voelt men zich sterk goed Islamiet al kwam het dan den laatsten tijd niet tot excessen.

In dit opzicht verdienen met name de kampongs Lero en Ence in Midden Banawa en de kampong Kolakola in Zuid Banawa nog immer eenige aandacht.

Schreef de heer Junius in 1928 in zijn bestuursmemorie, dat het tot een opleving der S.I. beginselen niet was gekomen, kort na dien viel er in politiek opzicht een hausse periode te constateeren, die zich voornamelijk in het Politolische liet gevoelen, echter ook in het landschap Banawa kennelijk aanwezig was.

De reorganisator der P.S.I.I.afdeeling
in

in Tolitoli, A.M.Sangadji maakte van zijn reis naar Tolitoli in 1932 tevens gebruik om in Donggala de oude leden der vroegere Sarikat Islam te verzamelen en tot de oprichting van een P.S.I.I.afdeeling te geraken. Hij had succes; men geraakte ook te Donggala tot een nieuw politiek leven. Dank zij de waakzaamheid van het bestuur, deden zich geen excessen voor, al moest hier en daar worden opgetreden tegen kennelijk opzettelijke wanbetaling der belastingen en het niet presteeren der heerendiensten.

Zoo bijvoorbeeld in de kampong Kolakola (Zuid Banawa); daar werd de orde hersteld door een nieuw benoemd kamponghoofd, zoon van den vroegeren vorst van Banawa La Maracena. Deze persoon komt hieronder bij de thans aanhangige opvolgingskwestie nog nader ter sprake.

Die tijdelijke opleving kan m.i. eenigszins in verband worden gebracht met den verslechterden economischen toestand en de toenmalige geldschaarschte.

In 1933 bracht Tjokroaminoto, vergezeld van den boven reeds vermelden Sangadji een bezoek aan Donggala; een door hem belegde openbare vergadering had wel veel toeloop, doch gebonden aan door den Resident van Manado gestelde eischen konden zij zich toch nog niet geheel vrij laten gaan.

Eenigszins teleurgesteld in hunne verwachtingen, wendde zich het publiek langzamerhand van de P.S.I.I. af en kwam er o.a. ook niets van de plannen terecht, om in 1934 het centrale P.S.I.I.congres voor Celebes te Donggala te houden.

Evangeliesatie wordt in het landschap Banawa practisch niet gedreven.

De in de Paloesche ladangkampong Malino sedert kort bescheiden Inlandsch luitenant van het Leger des Heils, bezoekt van daaruit nu en

dan

LUNA BOND
MADE IN U.S.A.

dan enkele kampongs in Zuid Banawa (o.a. Wata-toe). Zijn evangelisatiewerkzaamheden bepalen zich tot het zingen van stichtelijke liederen ("njanji moeloet" wordt dit door de hoofden genoemd!).

d. T a a l .

Uit een indertijd door Dr. Albert C. Kruyt overgelegd schetskaartje, gevoegd bij de bestuursmemorie van den heer Junius van 20 Juni 1928 blijkt, dat de in het landschap Banawa gesproken talen zijn onder te brengen in twee taalgroepen, n.l. de West-Toradjasche (Kajelische), gesproken in Zuid- en Midden Banawa en de Tominsche, gesproken in Noord Banawa.

Laatstgenoemde groep omvat dan tevens de dialecten, die men aanduidt met het Balaesansch (schiereiland Balaesang), en het Dampelas-dialect, gesproken in het thans verdwenen, vroegere kernlandschap Dampelas van Noord Banawa.

Op deze taalonderscheidingen wordt teruggekomen bij het nader treden in beschouwingen omtrent de bestuursopvolging in het landschap (zie beneden Hoofdstuk Bestuur).

e. Woningen en gebouwen.

In het algemeen is de woonwijze der inheemsche bevolking nog primitief en geenszins ingesteld op Westersche inzichten t.a. van hygiëne etc. Veelal zijn de huizen op hooge palen gebouwd - met name de groote Boegineesche woningen in de hoofdplaats Donggala -. Zij zijn van rondhout opgetrokken, omgeven door een omwanding van gabagaba (nerf van de sagoe-palm) of - en wel voornamelijk in de hoofdplaats - van blik.

De dakbedekking bestaat uit atap of uit blik (zink). Alleen meergegeeden hebben bij het woonhuis een afzonderlijke keuken; veelal hokt

hokt de geheele familie bijeen in een groot vertrek, waar ook vaak gekookt wordt.

f. Gezondheidstoestand. Het vertrouwen der Inheemsche bevolking en hoofden in de Westersche geneesmethoden is nog zeer gering. Malaria - hoewel in den regel niet in ernstigen graad - komt langs de geheele kuststreek van het landschap voor.

De Officier van Gezondheid te Paloe (belast met den D.V.G.) houdt als regel op de hoofdplaats twee malen per week polikliniek. Hiervoor is een afzonderlijke landschapsgebouwtje bescheiden aan welks hoofd een mantri-verpleger staat.

Incidenteel worden door den arts ook andere kampongs in het landschap bezocht.

Polikliniek wordt voorts gehouden in de hoofdplaats van het district Noord Banawa (Sabang); aan het hoofd hiervan staan leerlingverplegers, door den arts te Paloe bij toerbeurten daarheen gedirigeerd.

Zoowel op de polikliniekjes als tijdens tournee's in de kampongs dient de arts neosalversan-injecties toe.

Vaccinatie tegen pokken wordt - volgens een vast tournee-plan - bewerkstelligd door een te Donggala bescheiden gouvernements-vaccinateur. Lepra-patienten, uit het landschap afkomstig, vinden een onderdak in de leprozerie te Watoesampe (onderafdeeling Paloe); een instelling die door de landschapskas van Paloe wordt gefinancierd, echter dusdanig, dat de andere landschappen (ook Banawa) - naar verhouding van het aantal verpleegden en verpleegdagen - in de kosten bijdragen.

HOOPDSTUK III.

1. Landbouw.

Door de inheemsche bevolking wordt zoowel ladang- als sawah-bouw bedreven.

De voornaamste sawahcomplexen vindt men in de omstreken van Limboro en Kolakola (Zuid Banawa) en in het aan den voet der vulkaan Ogoamas gelegen gebied in Noord Banawa. Eenige complexen, den laatsten tijd weer krachtig in herbewerking genomen, vindt men in Midden-Banawa, met name in de omstreken van Soemari.

Uitbreiding van het sawahareaal vindt den laatsten tijd plaats. Is voor het Ogoamas-complex in Noord Banawa reeds een bepaalde sawahmantri, die tevens contrôle houdt op de in het landschap Tawaeli bescheiden irrigeerbare complexen van Djoncooge, bescheiden op de jongleden begrootingsvergadering te Donggala werd besloten, voor het jaar 1936 een tweede landbouw mantri werkzaam te stellen, speciaal voor Zuid-Banawa, Midden Banawa en Zuid Tawaeli. De voormalige Adspirant Controleur Dormeier heeft gedurende zijn ambtelijke loopbaan in Donggala, veel voor de gewenschte uitbreiding der sawah's, zand-selectie etc. gedaan.

Uitgestrekte ladang-terreinen vindt men voornamelijk in Zuid Banawa en wel in de z.g. "Loemboemamara-vlakte".

De laatste jaren nam het aantal ladangers van elders (Paloe en de kustbewoners van de Paloebaai) sterk toe.

2. Veeveelt.

Runderen en buffels komen in het landschap Banawa in groote hoeveelheden voor. Veel zorg wordt aan het vee niet besteed; stalverzorging en kraling van het vee heeft nagenoeg niet plaats.

Een groote veeweide treft men aan op het heuvel-terrein tusschen de Paloebaai en de Straat van Makassar, nabij de vuurtoren.

Als trekvee zijn de runderen zeer gewild; het vervoer van goederen (klappers o.a.) heeft in deze contreien middels met sapi's bespannen

grobaks

LUNA BOND
MADE IN U.S.A.

BOND
IN U.S.A.

grobaks plaats. Uitvoer van slachtvee heeft o.a. naar de overwal van Borneo plaats.

Den laatsten tijd kwamen besmettelijke veeziekten niet voor. Het ambtsressort van den te Paloe bescheiden adjunct-veearts omvat de geheele afdeeling Donggala (dus ook het landschap Banawa) en de onderafdeeling Poso.

In dienst der landschappen Banawa en Tawaeli staat voorts een veemantri, die uit de landschapskas van Donggala bezoldigd wordt.

3. Nijverheid.

Zoowel voor eigen gebruik, als voor handelsdoeleinden wordt de weefkunst beoefend - voornamelijk ter hoofdplaats Donggala.

De middels de zeer primitieve weeftoestellen vervaardigde kains worden naar Java en Borneo, ook naar Singapore en Calcutta uitgevoerd.

Deze industrie geeft een loopende, tevens loonende bezigheid aan het vrouwelijk bevolkingsdeel. De handel in deze weefsels is voornamelijk in handen van Arabieren en Boegineezen.

Het vlechten van matten vindt overal plaats. In Noord Banawa (n.l. de hoofdplaats Sabang) vervaardigt men kleurige vliegendeksels en hoeden van de bladeren van de silarpalm (lance).

4. Handel en marktwezen.

De tusschenhandel is in handen van Chineez en Arabieren; zij zijn de opkoopters van de door de bevolking afgeleverde klappers dan wel van de reeds door die bevolking in de zon gedroogde vruchten.

De voornaamste pasar is die ter hoofdplaats Donggala; de retributies strekken ten bate van het z.g. "Plaatselijk Fonds".

Kleinere, meest onbelangrijke pasars, waar verhandeling van kleine smuisterijen, kains, gebruiksartikelen (lucifers, lomboek, petroleum, klapperolie etc.) plaats heeft, vindt men o.a.

in

in de kampongs Tolongano, Tosale, Bente, Loli en Watatoo (Zuid Banawa), Toaja en Tibo (Midden Banawa), Tamboe, Sibajoe en Sabang (Noord Banawa).

5. Landbouwvoortbrengselen.

De voornaamste landbouwproducten zijn copra, rijst en djagong.

6. Visscherij.

Visscherij wordt door de kustbevolking hoofdzakelijk uitgeoefend om in eigen consumptie te voorzien. Visschers van de Paloebaai brengen visch ook wel voor verkoop naar de pasars te Paloe en Donggala.

7. Boschproducten en boschreserveering.

Rotan en damar zijn de producten, waarvan de export naar ^{aan}Makassar plaats heeft.

Ebbenhout heeft den laatsten tijd plaats gehad in Noord Banawa (schiereiland Balaisang); ook op enkele gedeelten van Zuid Banawa hebben (nabij Soeroemana) ebbenhouthandelaren hun oog laten vallen.

Een pas ingediende aanvraag voor een kapvergunning is nog in behandeling. Daarbij dient nog nader in beschouwing genomen het door den voormaligen Resident van Manado (Dr. Visman) verordende restrictie-plan (tot het ^{op}peil houden der prijzen) en de andere zeer belangrijke factor, waarnaar door den Dienst van het Boschwezen een nader onderzoek dient ingesteld nl. de vermoedelijke hoeveelheid ebbenhout.

In Zuid Banawa zijn thans de boschreserveeringswerkzaamheden t.a. van het z.g. Gawalise-complex (voornamelijk in de Pekawa bergstreek in Paloe gelegen) geïndigd.

De grenspaden zijn uitgezet; behalve door het bestuur en de van tijd tot tijd van uit Paloe gezonden militaire patrouilles, wordt op eventueel clandestien ladangen in de boschreserve controle uitgeoefend door een uit de landschapskas van Donggala bezoldigden boschmantri.

mantri.

HOOFDSTUK IV.

Agrarische aangelegenheden.

Nog weinig gegevens zijn bekend, o.q. bestudeerd, omtrent wat het z.g. grondenadatrecht in de Kajelische en Tominische landen bepaalt.

Dat een beschikkingsrecht bestaat en in de volksopvattingen wortelt is duidelijk.

De oorspronkelijke kleine en aparte stamgemeenschappen, waaruit ook het landschap Banawa heeft bestaan, hebben ongetwijfeld afzonderlijke beschikkingskringen gekend. Van invloed op de oorspronkelijke opvattingen zijn in hooge mate geweest de overheerschings invloeden, uitgegaan van Ternate later van Mandar en in het algemeen de sterke Islam-propaganda van geïmporteerde Boegineezen en Arabieren. Geconstateerd kan echter, dat de uitoefening van het beschikkingsrecht dusdanig is, dat in belangrijke kwesties de beslissing berust bij den vorst; in minder belangrijke kwesties berust dit beschikkingsrecht bij de lagere hoofden (madika's en kamponghoofden), die hun beslissingen automatisch terugbrengen op een stilzwijgende delegatie van bevoegdheden door den vorst. In den regel is het het dorpshef, die tot ontginning van woesten grond toestemming verleent. Krachtens het niet-omschreven boschontginningsrecht krijgt de ontginner op den grond in quaestie een genotsrecht, voor zoover hij den grond slechts tijdelijk bewerkt (ladang) dan wel een bezitsrecht, indien op dien grond een meer permanente of duurzame aanplanting wordt bewerkstelligd (klappertuin of sawah).

Clandestiene grondoccupaties door Vreemde Oosterlingen kwamen in het landschap Banawa in mindere mate voor dan in het landschap Tawaeli. Practisch is deze kwestie voor het landschap

Banawa

Banawa geheel opgelost. De vroegere moeilijkheden; die o.a. waren terug te brengen op onvolledigheid der schetskaarten, bij de huurcontracten gevoegd voorts op onderhandsche - dus onwettige - overdrachten der huurperceelen aan derden buiten voorkennis van het bestuur, zyn thans verdwenen. Alle bestaande contracten (\pm 200 in getal) werden getoetst aan de werkelijke toestanden; schetskaarten werden verbeterd, contracten met onduidelijken tekstinhoud vervangen door beter geredigeerde.

In het landschap Banawa zijn nog gelegen de ondervolgende erfpachts-perceelen en landbouwconcessies.

A. Landbouwconcessies.

1. Siwangoeloe, oppervlakte 160.10 H.A., eigenaar de heer Huissen (kp. Alindaoe, Midden Banawa). Op deze onderneming komen vruchtdragende oliepalmen voor. Practisch wordt die onderneming niet geexploiteerd, wegens gebrek aan bedrijfskapitaal. De heer Huissen heeft zelfs moeite de canon te betalen.

2. Awisang, oppervlakte 200 H.A., eigenaar de heer Lammerts van Bueren (kp. Batoesoeja, Midden Banawa). Op deze concessie bevindt zich een vruchtdragende klapperaanplant, waarvan de exploitatie echter minder loonnend is.

3. Bintang Timoer Senang Hati, oppervlakte 113.62 H.A., eigenaar Labatjo Pantje in Noord Banawa. Deze concessie wordt in verband met het enkele jaren geleden uitgesproken faillissement van den Boeginees Labatjo Pantje thans beheerd door het bestuur (bestuursassistent), dit om van een richtige inning der achterstallige canon verzekerd te zijn.

B. Erfpachtsperceelen.

1. Siboalo, groot 196.3843 H.A., erfpachter de Chinees Soh Tong in Sibalo (Noord Ba-

nawa).

2. Oewepemata, oppervlakte 21.63 H.A., erfpachter de Arabier Albadjamal (Midden Banawa).

Op beide erfpachtsperceelen is een vruchtdragende klapper-aanplanting, waarvan de exploitatie in allen deele loonend is te achten.

HOOFDSTUK V.

Verkeerswezen.

Motorisch verkeer heeft plaats op de hierboven in Hoofdstuk I onder e genoemde wegen.

Het zijn de tourneerende ambtenaren en meer gegoede handelaren, die van auto's gebruik maken.

Autobusdiensten ontbreken, terwijl taxi-(innrauto)-bedrijven nog slechts summierlijk worden uitgeoefend.

Het vervoer der landbouwvoortbrengselen (vooral copra en klappers) heeft nagenoeg uitsluitend plaats middels grobaks, door sapi's getrokken. Langs de kust heeft het verkeer en met op inlandsche wijze getuigde zeilbootjes, veelal met kleine prauwen plaats. K.P.M.stoomers, komende van Makassar en Balikpapan en gaande respectievelijk naar Manado en Makassar, doen Donggala op in de K.P.M. dienstregeling (lijnen 15, 18, 19 en 20) aangegeven tijdstippen aan.

De z.g. "sneldienst Makassar Manado" (lyn 18) doet Donggala twee malen 's maands (op de heen- en terugreis) aan; eveneens de z.g. "kustboot" (lijnen 19 en 20). Meestal eens per 2 of 3 maanden komen door de M.P.C. gecharterde schepen (uit Zweden en Noorwegen) Donggala binnenloopen voor afscheep van door de M.P.C. voor uitvoer naar Denemarken (Aarhus) opgekochte copra.

Statistieken wijzen uit, dat middels charterschepen der M.P.C. negen malen zooveel copra

ra van uit Donggala wordt afgevoerd als met de K.P.M.-stoomers.

De duurdere vrachttarieven der K.P.M. alsmede de door deze maatschappij gestelde eischen in zake verpakking (De M.P.C. charterschepen nemen n.l. genoeg met z.g. bulkclading en eischen geen in zakken verpakte lading) zijn oorzaak, dat de M.P.C. hogere bedragen aan de bevolking voor geleverde copra kan betalen dan de opkoozers, die per K.P.M. verschepen, n.l. /0.30 per picol meer.

Of de thans in behandeling zijnde z.g. "havensluiting" ook de M.P.C. zal treffen, is thans nog niet bekend; te hopen is zulks niet; de M.P.C. charters kunnen in de verste verte niet vergeleken worden met de z.g. "wilde charters" van Japanners en Chineezers.

De Macassar Produce Company is een lichaam, dat in zekeren zin in deze streken historische rechten heeft verkregen en met welks aanwezigheid de bevolking financieel gebaat is.

Een hulppostkantoor en een gouvernements radio-verzend- en ontvangstation is ter hoofdplaats Donggala bescheiden. Het postvervoer van Donggala naar Paloe, Parigi en Poso vindt plaats middels een door een Chineeschen voersaannemer geëxploiteerde auto. (wekelyksche verbinding). In het binnenland vindt het postvervoer (veelal beperkt tot de z.g. dienstpost der districtskantoren) plaats middels postloopers en heerendienstplichtigen. Alleen het districtskantoor van Midden Banawa (te Tibo) is op het bestaande bestuurstelefoonnet aangesloten.

De berichtenverzending heeft uitsluitend plaats middels z.g. "fonogrammen"; de toestand der lijnen, toestellen etc. is niet van een dusdanige perfectie, dat gesprekken - duidelyk verstaanbaar - kunnen gevoerd.

Onderwijs.

Gouvernements onderwijs.

In het landschap Banawa treft men na de jongste omzetting van het Inlandsch onderwijs, geen enkele standaard-school meer aan. Ter hoofdplaats Donggala is een z.g. "vervolg-school" aanwezig.

Volksonderwijs.

In het landschap Banawa zijn op de onder-volgende plaatsen volksscholen bescheiden:

A. Zuid Banawa 5 scholen, t.w.

Bente
Donggala
Kebonga Besar
Loli
Loemboemamara.

B. Midden Banawa 3 scholen, t.w.

Lero
Teaja
Alindaoe.

C. Noord Banawa 4 scholen

Malei
Tamboe
Sibajoe
Sabang.

De kosten van uitgaven der onderwijzers-tractementen, aankoop leermiddelen etc. worden bestreden uit het z.g. "onderafdeelings-school-fonds" van Donggala. De inkomsten worden ver-kregen uit een heffing van 10 opeenten op de zelfbestuurs inkomstenbelasting en uit "school-gelden" waarvan het tarief bij besluit van den Resident van Manado is vastgesteld.

De oprichting en het onderhoud der volks-schoolgebouwen, alsmede die der volksonderwy-zers-woningen vindt plaats in z.g. "gemeente-dienst".

Ander onderwijs.

Ter onderafdeelingshoofdplaats Donggala zijn voorts nog de volgende, particuliere scholen, bescheiden.

- a. Een Chineesche school.
- b. Een P.S.I.I.school.
- c. Een Mohammadjah-school.
- d. Een particuliere school, staande buiten P.S.I.I.verband, doch onder leiding van een gewezen P.S.I.I.onderwijzer van het "Comité Islam".
- e. Een particuliere school, vnl. van Minahasers, alwaar ook een weinig Nederlandsch wordt onderwezen en daarom als regel aangeduid met de "particuliere H.I.S."

Te Donggala is een wd. Gouvernements school-opziener bescheiden, wiens ressort zich ook uitstrekt tot de onderafdeelingen Paloe en Tolitoli.

HOOFDSTUK VII.

Land- en landschapsmiddelen.

Ten bate van het landschap Banawa strekken niet de z.g. "landsmiddelen" (gouvernements-inkomstenbelasting, personeele belasting, in- en uitvoerrechten etc.).

De landschapsinkomsten worden in de onderafdeelingskas van Donggala gestort, tezamen met de inkomsten, verkregen uit het landschap Tawaeli.

Momenteel is de assistent resident van Donggala (tevens waarnemend onderafdeelingschef van Donggala) de kashouder.

De voornaamste landschapsmiddelen zijn die, verkregen uit de heffing van

- 1e. inkomsten-belasting
- 2e. personeele belasting
- 3e. crisisheffing
- 4e. belasting op het slachten van runderen, buffels en tamme varkens, waarvan de geldende tarieven concordant zijn met die, opgenomen in de betreffende landschapsregelingen.

5e. retributie van de in het landschap gewonnen boschproducten (boesah tanah).

6e. inkomsten uit grondverhuur aan vreemde oosterlingen.

Hieronder volgt een opgave van den totaal-aanslag in de zelfbestuursinkomstenbelasting over 1935.

Districten	Aantal belastingplichtigen	Aanslag
Zuid Banawa	4397	/ 12287.05
Midden Banawa	2207	" 6742.15
Noord Banawa	2987	" 11550.70
Totaal	9591	/ 30579.90

Als men weet, dat de totaal-aanslag van het landschap Tawaeli /15796.95 bedraagt en het totaal budget der onderafdeelingskas in 1935 op / 99355.- werd geraamd, is de conclusie wel gerechtvaardigd, dat mede in verband met de andere inkomsten het landschap Banawa het leeuwen-aandeel der totaal kas-opbrengsten, levert.

HOOFDSTUK VIII.

Verplichte diensten.

a. Heerendiensten.

De ook voor het landschap Banawa geldende Zelfbestuursverordeningen, regelende de heerendiensten (vastgesteld in 1922) werden laatstelijk in 1933 herzien; naar analogie der gouvernementsbepalingen werden deze regelingen gesplitst in een afzonderlijke heerdienstregeling en daaraan aansluitende uitvoeringsvoorschriften. Het maximum aantal dagen, dat gevorderd mag worden is 28. Voòr het heeren dienstjaar aanvangt, wordt een verdeeling dier diensten voor de verschillende werken - in heeren dienst uit te voeren - (hoofdzakelijk onderhoud van wegen) in overleg met den zelfbestuurder

der opgemaakt. Die taakverdeeling is dusdanig opgesteld, dat de heerendienstplichtigen over het geheele jaar 4 x 6 dagen en 1 x 4 dagen uitkomen.

Het afkoopgeld bedraagt thans 7.50 per jaar. Slechts in geringe mate heeft afkoop plaats.

b. Gemeentediensten.

Het maximum aantal gemeentediensten dat gevorderd kan worden bedraagt 12. De controle op het uitkomen der gemeentedienstplichtigen wordt veelal overgelaten aan het kamponghoofd of diens vervanger in de geluchten (boja's), n.l. de kepala djaga.

Waar in de laatste jaren der economische depressie, de inkomsten der dorpschoudeu, verkregen uit collecteleonen voor de inning der belastingen en de afkoop der heerendienstplicht sterk daalden, werden sedert 1 Januari 1934 bij wijze van proef drie der te vorderen gemeentedienst dagen aangewend ten behoeve van het dorpschoudeu (n.l. 2 dagen) en van het wyk-of buurthoudeu (1 dag).

Om te voorkomen, dat de bevolking in deze nieuwe aanwending van gemeentediensten een verzwaring zou zien, werd het aantal dagdiensten van 12 op 10 gebracht, zoodat ten bate der gemeenschap, i.c. het dorp, 7 dagdiensten per man per jaar beschikbaar blijven.

Een speciale regeling werd getroffen dat deze diensten voor de houdeu iets te beteekenen kregen. Rekening houdende met het van te voren opgemaakte heerendienstplan, worden de gemeentedienstplichtigen van elk dorp in 26 groepen verdeeld en de 10 dagen in 2 toerbeurten van 5 dagen gevorderd.

Zoodoende zijn er gedurende 5 dagen van de week in elk dorp voortdurend gemeentedienstplichtigen aan het werk, waarvan 1 dag voor het dorpschoudeu persoonlijk. Het buurthoudeu krijgt de hem toekomende diensten in het tweede halfjaar.

halfjaar.

De bij wijze van proef genomen regeling werkt bevredigend. De gemeentediensten ten bate der gemeenschap bestaan als regel uit:

- a. Bouw en onderhoud van volksschoolgebouwen.
- b. Bouw en onderhoud van woningen der volksschoolonderwijzers.
- c. herstel der kampongbivaks voor tourneerende ambtenaren.
- d. Onderhoud van wegen binnen de bebouwde kom van het dorp.

HOOFDSTUK IX.

Rechtspraak.

a. Gouvernements-rechtspraak.

Alle niet- Inlanders en Inlanders genoemd onder sub c, d, e en f van artikel 13 (2) der Zelfbestuursregelen 1927 zijn justitiabel voor de gouvernements-rechters en rechtbanken.

De Europeesche besturende ambtenaar in de onderafdeeling Donggala (waartoe ook het landschap Banawa behoort) is magistraat.

De afdeeling Donggala (waartoe dus ook het landschap Banawa behoort), behoort tot het ressort van den landraad en het residentiegerecht te Manado.

b. Adatrechtspraak.

De zelfbestuursonderhoorigen zijn justitiabel voor de landschapsgerechten (kleine madjellis) en de landschapsrechtbanken (grote madjellis).

De regeling der rechtspleging voor het landschap Banawa vond laatstelijk plaats in een gezamenlijk besluit der zelfbesturen van Banawa en Tawaeli ddo. 6 Juli 1925, goedgekeurd bij besluit van den Resident van Manado ddo. 14 November 1925 No. 493. Van de groote Madjellis is de Europeesche bestuursambtenaar de voorzitter.

Bij afzonderlijk schrijven van den Resident van Manado ddo. 21 Februari 1934 No. J 35/7/5 werd de afdeelingsofchef gemachtigd tot het uitoefenen van toezicht, met dien verstande, dat zaken betrekking hebbende op:

- a. massa veroordeelingen
- b. feiten met een politiek karakter
- c. veroordeelingen wegen "melawan perintah" en melanggar adat"
- d. de buitenissige feiten

aan den Resident van Manado moeten worden doorgezonden.

HOOFDSTUK X.

B e s t u u r .

1. Administratieve
indeeling.

Tezamen met het landschap Tawaeli vormt het landschap Banawa de onderafdeeling Donggala deel uitmakende van de afdeling Donggala van het gewest Manado, waarvan de bestuursindeeling/plaats vond bij Staatsblad 1932 No. 571 juncto Staatsblad 1934 No. 304. De huidige administratieve indeeling van het zelfbesturend landschap Donggala is als volgt:

- 1e. district Zuid Banawa, (districtshoofd Rohana)
- 2e. district Midden Banawa (districtshoofd Panga, lid van het Toaja-madika-geslacht en werkende onder controle van den bestuursassistent van Tawaeli).
- 3e. district Noord Banawa (districtshoofd Lapanrandengi, werkende onder leiding en controle van den bestuursassistent Rorimpandey, die tevens wd. Zelfbestuurder is en niet in Donggala, echter op de districtshoofdplaats Sabang woont.

2e. Adatrechtelyke indeeling. Het zelfbesturend landschap Banawa (onder een zelfbestuurder met den titel van Radja en met zetel Donggala) bestaat uit het eigenlyke

lyke kernlandschap Banawa, meer bekend onder den naam der federatie van de "pitoenggota" welk kernlandschap het zuiver tot de z.g. Kaje-lische ondergouw behoorende gebied omvat, zoodat de daaraan toegevoegde zuiver Tominische deelen Balaisang, Dampelas en Sodjol, eertyds geheel op zich zelf staande rijkjes, die tydens het bewind van Banawa's grooten vorst La Maraena werden ingelijfd bij het eigenlijke kernlandschap.

Omtrent het adatstaatsrecht van eigenlijk Banawa werd door den voormaligen Adspirant Controleur van Donggala W. Veenbaas (thans Controleur te Poso) een interessante nota geschreven. Uit deze in Mei 1934 gestelde nota, getiteld "Eenige gegevens betreffende de staatkundige geschiedenis en het adatstaatsrecht van het landschap Banawa" putte ik, hoofdzakelijk de gegevens, die voor de beoordeeling van de thans hangende opvolgingskwestie van groot belang zijn.

Eenige voor de behandeling dezer materie nog noodzakelijke gegevens vulde ik met andere, door eigen inlichtingen verkregene, aan.

Ter wille van een goed overzicht, dat op logische wijze voert tot een slotadvies in zake de bestuursopvolging wordt de hieronder te behandelen materie verdeeld in de volgende paragrafen.

1e. De vroegere geschiedenis van het kernlandschap Banawa tot en met het begin-optreden van Banawa's voorlaatsten vorst La Maraena, welke geschiedenis voor ons in enkele archiefstukken van het gouverneurskantoor te Makassar is bewaard gebleven en bij hoofden en bevolking - zij het ook in elkaar vaak widersprekende verhalen en mondelinge overleveringen - nog bekend is.

II. De bestuursperiode van La Maraena en hare beteekenis voor het Nederlandsche gezag.

- III. De bestuursperiode van La Maracena's opvolger, La Gaga (1916 - 1932).
- IV. Nadere bijzonderheden omtrent de "pitoenggota" en de door haar gemuldigde principes t.a. der bestuursopvolging.
- V. Nadere bijzonderheden omtrent het "veroveringsgebied" Noord Banawa (Dampelas, Balaisang en Sedjol).
- VI. Byzonderheden omtrent den persoon van Rohana.
- VII. Bijzonderheden omtrent den persoon van Leparandengi.
- VIII. Enkele slotopmerkingen.
- IX. Resumé, wat betreft de tot standkoming van den huidige toestand.
- X. Slotadvies.

Boven elk der paragrafen I tot en met VII is een verkort resumé tot verrijking der overzichtelijkheid opgenomen.

Paragraaf I.

De vroegere geschiedenis van het kernlandschap Banawa tot en met het beginoptreden van Banawa's voorlaatsten vorst La Maracena.

Korte inhoud.

De verschillende rijkjes rondom de Paloebaai, voor de 17de eeuw schatplichtig aan Ternate, kwamen later onder de heerschappij der Makassaren en werden na de expeditie Speelman bij het z.g. "Bongaisch contract" aan Ternate teruggegeven.

In 1707 komen die rijkjes onder de Oost-Indische Compagnie en worden, nadat in 1735 op last van den Gouverneur van Makassar het hof van Bone zich met die landstreken gaat bemoeien, cijnsbaar aan Bone.

Omstreeks dien tijd wordt op initiatief van den in Banawa regeerenden vorst I Dewale alias

LUNA BOND
MADE IN U.S.A.

alias Topatoehoe himahisa (alias Tomanoeroe), zelve een Mandarees dan wel een afstammeling van Mandareesche immigranten in Banawa, door verschillende rijkjes (madikaschappen) een strafexpeditie gehouden tegen den in Siresa (Sirendja) regeerenden madika La Mya, dit in verband met diens ondernomen rooftochten.

Dit gezamenlijk optreden leidt tot de vorming van een bondgenootschap in Mandareeschen trant, n.l. de "pitoenggota" (d.i. zeven kota's)

Op de strafexpeditie tegen La Mya volgt een krijgstocht naar Mootong (inuidige Noord Parigi), terwijl op den terugtocht eveneens de rijkjes Balaisang, Dampelas en Sodjol (het inuidige Noord Banawa) onder het gezag van Banawa worden gebracht.

Na Tomanoeroe's overlijden wordt deze opgevolgd door een zekeren DaEsiampoe alias Datoemanoeroe.

Na DaEsiampoe's overlijden loopen de berichten omtrent de opvolging en de inzichten in zake de rechtmatigheid der opvolging uiteen; dit is het begin der animositeit tusschen de madika-geslachten van Bale (gezeteld te Boja) en Ganti.

De strijd eindigt hiermede, dat een lid van het Bale-geslacht, een zekere I Sompas, trachtende te intrigeeren tegen de madika van Ganti, Lasabanawa, in de veroveringsgebieden Dampelas en Balaisang door laatstgenoemde met behulp van Paloe's vorst wordt verslagen en zijn rijk (Boja) vernietigd.

Het overwicht van de Ganti-tak in de vertegenwoordiging van den vorst van Banawa staat nu vast.

Overigens zijn de berichten uit dien tijd zeer verward en schaarsch en worden hoofdzakelijk verstrekt door de Boegineesche hoofden, die door het Gouvernement als vertrouwde tusschenpersonen t.a. der aanrakingen met de Ka-
jelische

LUNA BOND

MADE IN U.S.A.

BOND

U.S.A.

jelische madika's worden gebruikt.

Het eerste politiek contract werd gesloten in 1824, vermoedelijk met den madika van Boja, den bovengenoemden I Sempa.

Het verslagen Boja-geslacht tracht in 1845 in den persoon van Makagilli (jongere broeder van I Sempa) relaties aan te knoopen met het Gouvernement.

Eerst in 1888 slaagt Makagilli hierin.

Suppletoire contracten met Makagilli, waarbij het gouvernement zich meerdere invloed op den gang van zaken verzekert, worden achtereenvolgens op 19 Mei 1890 en 18 Mei 1897 gesloten.

In 1895 wordt een sedert 1891 te Donggala geplaatste posthouder (geplaatst in verband met de voortdurend heerschende wantoestanden) vervangen door een civiel gezaghebber.

Waar Makagilli weigerde te voldoen aan den wensch van het Europeesch bestuur een Mootongsche opstandeling uit te leveren werd hij bij gouvernementsbesluit van 19 September 1901 No. 17 van zijn waardigheid ontheven en aan La Maracena, zoon van den Gantischen vorst (madika) Lasabanawa opgedragen tijdelijk de gouvernementsbelangen te behartigen.

Op 13 December 1902 sloot La Maracena met de hadat van het landschap een politiek contract met het gouvernement.

Ten overstaan van den Resident t/b van den Gouverneur van Makassar, Brugmans, leggen La Maracena en enkele vertegenwoordigers der kota's (pitoenggotaleden) op 13 December 1904 de "Korte-verklaring" af.

De madika's van Bale, Toaja en Towale, bang voor La Maracena's toenemende macht en opgestoekt door de Boegineesche hoofden (eveneens bevreesd voor het knotten van hun macht, die zij als vertrouwelingen van het gouvernement hadden) weigerden aanvankelijk te verschijnen bij de komst van den Gouverneur van Makassar te Donggala.

Daaruit

LUNA BOND
MADE IN U.S.A.

Daaruit ontstane verwickelingen hadden tot gevolg, dat de kapitein der Boegineezen door den Madika van Bale, Malonda, werd doodgestoken; de madika van Towale door La Maracena eigenhandig werd afgemaakt en de madika van Toaja aan de bekomen verwondingen stierf.

Na dit bloedig drama was het laatste verzet tegen het Gouvernement en den zelfbestuurder van Banawa in den boezem der "pitoenggota" gebroken en kon La Maracena zich als vorst van Banawa beschouwen.

Dank zij de gouvernements hulp is dus het Gantigeslacht (vertegenwoordigd in La Maracena) het overheerschende geslacht geworden en is de macht der pitoenggotaleden, alsmede die der Boegineezen gebroken.

Tot de aanstelling van een Assistent Resident van Midden Celebes wordt overgegaan.

De vorsten der verschillende rijkjes rondom de Paloebaai (waaronder ook Banawa of Donggala) waren voor de 17de eeuw schatplichtig aan den Sultan van Ternate.

In het begin dier eeuw werden ze door den Makasaarschen vorst Toeni Palangga onderworpen en aan hem schatplichtig gemaakt.

Deze streken bleven vermoedelijk tot 1661 onder de heerschappy der Makassaren; na de expeditie van Speelman tegen Makassar werden zy bij het z.g. "Bongaisch contract" aan Ternate teruggegeven. In 1679 keurden "Hun HoogEdelheden" goed, dat Kajeli de uiterste grensscheiding van Ternate en Makassar zoude uitmaken.

In 1707 stemde de Sultan van Ternate, op voorstel van de Oost Indische Compagnie er in toe, dat de landstreken om de Paloebaai door den Gouverneur van Makassar zouden worden bestuurd, "om reden dezelve veel dichter bij Makassar als bij Ternate liggen en gevolgelijk ook gemakkelijker van uit Makassar kunnen

bestuurd

LUNA BOND

MADE IN U.S.A.

ID

bestuurd worden".

Bij sterfgevallen, of veranderingen van successie waren de vorsten verplicht daarvan kennis te geven aan de Compagnie, met verzoek om goedkeuring van de zijde der Compagnie, door middel van een gezantschap, of door eigen overkomst.

De geschiedschrijver Blok schildert den toestand van dezen tijd als volgt:

"dat het (n.l. de landstreek om de Paloebaai)"
"Makassar in vorige tijden overvloedig van klap"
"perolie voorzag, doch dat zulks na 1730 niet"
"meer plaats had, ten gevolge de aangerichte"
"verwoestingen door onderlinge twisten en in-"
"vallen van Mandhareezen, die het land voor "
"een groot gedeelte onderworpen hadden".
"dat de koningen niet gemankeerd hebben bij"
"compagnie 's ministers hulp te verzoeken en "
"dat er ook werkelijk eenige vaartuigen en "
"volk met gecommiteerden derwaarts zijn ge- "
"zonden, doch dat de onzen zich niet welvoege-"
"lijk gedragen hadden en wel zoodanig, dat de"
"koning van Pallos (waarmede Paloe is bedoeld)"
"zich beklaagde de hulp van de compagnie ver-"
"zocht te hebben".

In 1735 gelastte de Gouverneur van Makassar het hof van Bone zich met de landstreken om de Paloebaai te bemoeien.

Dit geschiedde dan ook; de geheele streek werd aan Bone cijsbaar. Beurtelings streden de Mandareezen, Boegineezen en Makassaren om de hegemonie en naarmate de macht van Bone steeg, verminderde de invloed van de Compagnie.

Over het ontstaan der zeven kota's (pitoeng-gota) van Banawa, een federatie van zeven madi-kaschappen, dat als een vorstenkiescollege, zoo men wil een rijksraad dan wel een college "tot conserveering van de oude adat", tezamen

met

met den vorst regeerde; zij terloops het volgende nog bij de bevolking bekend verhaal vermeld:

"Ongeveer 200 jaar geleden regeerde in Siresa (het tegenwoordige tot het landschap Tawaeli behorende Sirendja) een zekere madika La Mya.

Deze madika was berucht om de vele rooftochten, die hij in naburige streken ondernam. De benadeelde naburige rijkjes, elk afzonderlijk niet in staat zich tegen die invallen en rooftochten te vrijwaren, allen voorts bevreesd, dat een langer dralen hier tegen op te treden, hun aller ondergang zou worden, besloten gezamenlijk zich te weer te stellen.

Zij riepen den bijstand in van den vorst van To Mene (= Tanah mene), het tegenwoordige Mandar.

Het initiatief daartoe ging uit van den in dien tijd in Banawa regeerenden vorst I Dewale alias Topatoehoe himahisa (die onder den ritjboom heeft geslapen) of Tomanoeroe, d.i. de uit den hemel neergedaalden vorst, een benaming, gebezigd voor het hoofd van de tot opperrijken vereenigde ornamentalschapsbonden (in Zuid Celebes toemanoeroeng).

Tomanoeroe verzamelde de strijders uit Donggala, Lero, Pantoloan met het gevolg, dat La Mya werd verslagen en gedood.

Door dit gezamenlijk optreden waren een aantal rijkjes, waarvan de hoofden reeds door familiebanden waren gebonden, nog dichter tot elkaar gebracht.

De Zeven kota's van Banawa (pitoenggota) waren ontstaan en wel Towale, Kolakola, Boja, Loli, Pantoloan en Lero.

De plaats, waar de vorst woonde (Ganti of Balò) behoorde niet tot de kota's, maar hette de moederkampong (iboe-kotta).

Mede uit dit verhaal blijkt de invloed, welke Mandar op de Kajelische vorsten had.

Tomanoeroe, de naam zegt het reeds, was of zelf een Mandarees of een afstammeling van Mandareesche

dareesche immigranten in Banawa.

Ook de stichting der "pitoenggota" wist op Mandareesche invloeden; immers in Zuid Celebes is van de vele bonden, die daar zijn, alleen Mandar een zevenbond.

Volgens het verhaal, werd, nadat met La Mya, vorst van Siresa was afgerekend, de krijgstocht voortgezet naar het Mootongsche (Noord Parigi) en nadat aldaar de vorsten aan het oppergezag van Mandar waren onderworpen, op den terugtocht de rijkjes Balaisang, Dampelas en Sodjol onder het oppergezag van Banawa gebracht. Na zijn overlijden werd Tomanoeroe opgevolgd door Daesiampoe, alias Datoemanoeroe, gehuwd met Ketamboelawa (vide stamboom). Daesiampoe hield verblijf in Bale (het tegenwoordige Tandjong Batoe), dat toen "iboe kotta" was.

Volgens de lezing van bij het madikaschap Bale geïnteresseerde personen was er na Daesiampoe's overlijden een tijdlang geen vorst meer, doch werd het bestuur waargenomen door zijn zoon Laboegië (vide stamboom), die in Boja verblijf hield als "madika matoewa" en diens neef Tanda tanah als "madika malolo".

Volgens de lezing van het madikaschap Ganti was toen vorstin van Banawa Pinedogië of Sanggedogië (vide stamboom), grootmoeder dus van Banawa's grooten vorst La Maracena (vide stamboom). Het is goed bij deze lezingen omtrent de opvolging even stil te staan.

Bale laat het voorkomen, alsof Laboegië, die opgevolgd wordt door zijn oudsten zoon I Sempa, de rechtmatige vorst van Banawa was.

Ganti daarentegen beweert, dat het rechtmatig radja-schap bewaard bleef voor de afstammeling van vorstin Sanggidogië, nl. voor Lasabanawa alias Poeëmpeeh (vide stamboom).

Een reeds bestaande animositeit tusschen de beide madika-geslachten van Bale en Ganti

kwam tot uiting, toen I Sempa relaties trachtte aan te knooien met de vorsten van Dampelas en Balaisang om met hen tegen Lasabanawa te kuipen. Ganti verschool zich ditmaal achter den vorst van Paloe, die bij Lambagoe slag leverde tegen den pas uit Dampelas teruggekeerden I Sempa.

I Sempa sneuvelt, Boja wordt verwoest en Lasabanawa is de heerscher, mede uit hoofde van zijn geboorte, macht en wellicht ook dank zij de keuze van een aantal kota's.

Hij kon zich althans als vorst van Banawa beschouwen.

Omstreeks 1790 viel de geheele Kajelische landstreek van de compagnie af, een toestand, die ook na de restauratie van het Nederlandsch Gezag in Indië voorshands bleef voortbestaan.

Op deze periode volgt een van meerdere, zy het ook nog oppervlakkige bemoeienissen met de Kajelische madika's.

In 1824 verscheen voor Donggala "Z.M. Korvet Kourier", onder commando van den Luitenant 1ste klasse Verteer; hij had tot opdracht de streken om de Paloebaai te verkennen en de Kajelische vorsten tot het sluiten van contracten te bewegen.

Bij zijn komst te Donggala bleek dit in oorlogstoestand te zijn. De "sultan" van Donggala (wie wordt niet genoemd) bleek pas overleden; de sultane regeerde met behulp van haar beide zonen (geen namen worden genoemd). Onophoudelijk bleek de sultan van Donggala verbonden met den kapitein van Kalangkangan (hoofd der Boegineezen), Daeng Matona, eveneens te Donggala woonachtig, te worden beoorloogd door den vorst van Ganti.

Na ook te Paloe en te Kajeli (Panteloan) aan land te zijn geweest, vertrok het schip naar Makassar, medenemende den tweeden zoon van den "sultan" van Donggala om namens dezen

een contract met het Gouvernement te Makassar te sluiten.

In 1824 sloten de gezanten van Donggala, Paloe en Monthon (Mootong ?) te Makassar een contract.

Niet duidelijk is welke vorst van Donggala dit is geweest evenmin is duidelijk of dit rijk (n.l. Donggala) identiek was met het latere Banawa.

Latere gegevens wijzen er op, dat deze "vorst" vermoedelijk de madika van Boja was, wiens rijk door Lasabanawa werd vernietigd.

Het in 1824 gesloten contract houdt o.m. in, dat het Gouvernement Makassar tevens de "bocht van Paloe" zal omvatten; zeerooverij zal worden tegengegaan enz. enz.

Een andere, in dit contract gestelde voorwaarde, n.l. het bouwen van een fort te Paloe werd niet nageleefd, hoewel zulks later nog eens uitdrukkelijk aan den Gouverneur Generaal Van der Capellen werd beloofd.

Het gouvernement trad in geenendeele krachtig op, volstond met van tijd tot tijd de baai van Paloe door Nederlandsche oorlogsschepen voor z.g. "machtsvertoon" te doen bezoeken, terwijl practisch de betrekkingen tusschen de vorsten en het bestuur te Makassar eenigermate worden onderhouden door tusschenkomst van het te Donggala gevestigde hoofd der Boegineezen Daeng Matona, aan wien bij gouvernementsbesluit van 17 Augustus 1824 No. 7 de gouden medaille werd verleend, terwijl hem bij resolutie van 9 Juni 1835 No. 11 de titel van Majoor Kalangkangan werd toegekend.

Na zijn overlijden in 1824 werd hij vervangen door zijn zoon Lapatigo.

Een familielid van Lapatigo, nl. een zekere Lamatoepoewang Patana La Bandoe, werd in 1854 tot luitenant van Kalangkangan benoemd; wegens de vele door hem aan het gouvernement bewezen diensten werd hem bij gouvernementsbesluit

van

LUNA BOND
MADE IN U.S.A.

van 3 October 1874 de titel van kapitein verleend, terwijl zijn zoon La Raga tot Luitenant werd aangesteld.

Het is voornamelijk aan den grooten invloed, dien La Bandoe zich op de vorsten heeft weten te verwerven, te danken, dat de Paloebaai van zeeroovers werd gezuiverd.

Overzichtelijkheidshalve worden de Boegineesche hoofden, van wie het Bestuur te Makassar in hoofdzaak zijn inlichtingen verkreeg, hieronder nog eens vermeld:

+ 1820 - 1844 Daeng Matona- Majoor Kalangkangan.

1844 - + 1870 Lapatigo - Majoor.

1854 - + 1880 Lamatoepoewang Patona La Bandoe (Kapitein Kalangkangan)
La Raga Hadji Mohamad Saleh
Luitenant,
Hadji Amir, Luitenant.

De berichten omtrent de Kajelische vorsten en meer in het bijzonder van Banawa uit dit tijdperk blijven schaarsch en zijn hoofdzakelijk afkomstig van den kapitein van Kalangkangan.

Naast Banawa worden genoemd Kajeli (hetwelk het tegenwoordige Pantoloan moet zijn), Ganti, Loli en Donggala.

Banawa wordt meestal vereenzelvigd met Donggala.

Waar in de rapporten en bescheiden de namen van de vorsten ontbreken en hoogstwaarschijnlijk de madika's, waarmede men toevalligerwijze in aanraking kwam, het voorstelden, alsof zij de vorst van Banawa waren, is het lastig uit te maken, welke vorst de meest vooraanstaande positie bekleedde.

Dit wat betreft de z.g. "ambtelijke" inlichtingen. Voegt men hier nog aan toe de elkaar immer weersprekende lezingen der diverse madika's zelve, dan behoeft het geen nader be-
toog

LUNA BOND
MADE IN U.S.A.

BOND
MADE IN U.S.A.

teog, dat noch historisch-, noch adatrechtelijk een juiste beslissing omtrent de gerechtigdheid tot het bekleeden der radjawaardigheid over Banawa valt te nemen.

In 1845 kwam Makagilli, tweede zoon van den overleden madika van Donggala, Laboegif (in de stukken sultan van Donggala genoemd) te Makassar met het verzoek om met den opvolger, die alsnog zou moeten worden gekozen (de keuze was tusschen hem en zijn oudere broeder I Sompā) een nieuw contract aan te gaan, op dezelfde wijze als ook de vorsten van Paloe, Donggala en Mootong zulks door vervangers (afgezanten) in 1824 deden.

Of het te Donggala van 1824 hier hetzelfde is als het Donggala van 1845 is niet met zekerheid te zeggen. Vermoedelijk is dit wel het geval en is dit Donggala identiek met het door op instagnatie van Lasabanawa verwoeste Boja. Van het sluiten van een contract kwam niets. In dien tijd schenen de madikas van Banawa elkaar en ook de Boegineezen te beoorlogen. De majoor van Kalangkangan - vertrouweling van het gouvernement - bericht:

"Wat aangaat mijne vijanden (bevolking van Paloe), dezelve zijn niet meer vatbaar voor goeden raad, zij lieden gaan voort met wjandelijcheden tegen ons, die ons aan het Gouvernement hebben verbonden en dientengevolge is thans een geheele negorij ontvolkt. In deze negorij is gesneuveld Radja Banawa, die tevens Radja is van Donggala, Ganti en Lambagee. Ook zijn omgekomen zijn moeder, zijne zuster, zyn broeder en nog meer familiebetrekkingen".

Kennelijk slaat dit klachtrapport op den boven reeds vermelden veldslag in Lambagee (nabij Pantolcan), waarbij Makagilli's oudere broeder I Sompā sneuvelde.

Boja werd verwoest en vele Boegineezen zich niet meer veilig achtende, weken uit naar het tegenwoordige Wani (landschap Tawaeli),

in welke kampong tot op den huidige dag nog twee kamponghoofden zijn bescheiden, t.w. die van Wani-Kajeli en die van Wani-Boegis.

In 1847 oppert de Assistent Resident Schnap het denkbeeld een vestiging van gouvernementswege te bewerkstelligen.

De vorsten stellen zulks afhankelijk van de gevoelens der vorsten van Gowa en Bone. In 1854 verschijnt Gouverneur Van der Hart met eenige oorlogsschepen en wist o.m. een contract met den vorst van Donggala te sluiten.

Daar dit contract niet door de "hadat" was bekrachtigd, was het van weinig waarde.

De naam van den contracteerenden vorst wordt niet genoemd; waarschijnlijk was het een zekere Botelemba, toentertijd madika van Bale, iemand die langs de kuststreek veel invloed had. Het ambtszegel, hem indertijd geschonken is nog in het bezit van zijn afstammelingen.

Herhaaldelijk verschijnen oorlogsschepen; vooral ter bestrijding van de zeerooverij. Nader contact wordt van gouvernementswege niet gezocht.

In 1888 sluit La Makagilli To Medoda met zijne hadat een contract met het Gouvernement. Deze vorst is de neef van den overleden vorst van Donggala Lasabanawa Sangalea Daeng Paloe-weng. (vide ook de acte van vestiging, opgenomen in bundel M 1 der overeenkomsten met inlandsche vorsten in den Oost-Indischen Archipel Donggala. Contract en Acte van Vestiging No. 13 Zitting 1889 - 1890).

De acte van vestiging werd goedgekeurd en bekrachtigd door den Gouverneur Generaal op 10 Februari 1889. Het is dezelfde persoon, die in 1845 tevergeefs trachtte met het bestuur te Makassar een contract te sluiten.

Ongewenschte toestanden blijven heerschen, waartegenover het Gouvernement zich afzijdig houdt, tot in 1888 Boegineezen van Donggala en Wani ook eigenmachtig gaan optreden en

uit

LUNA BOND
MADE IN U.S.A.

BOND
U.S.A.

uit wraak wegens roof en moord op eenige hunner landgenooten, Toboli, Pelawa en Parigi gaan plunderen en afloopen.

Besloten wordt dan op Donggala een posthouder te plaatsen. Zulks geschiedt bij gouvernementsbesluit van 18 September 1891 No. 9. Dien functionaris werd opgedragen om op den gang van zaken in de Kajelische rijken toezicht te houden en nauwer contact met de hoofden te zoeken.

In 1895 wordt de posthouder, ingevolge Staatsblad 1895 No. 115, vervangen door een civiel gezaghebber.

Met La Makagilli en zijn hadat wordt op 19 Mei 1890 een suppletoir contract gesloten, waarbij bepaald, dat in- en uitvoer van vuurwapenen, buskruit en ammunitie in het landschap Donggala niet gedekt door een schriftelijke vergumming van den Gouverneur van Celebes, is verboden. (vide suppletoire contract in bundel M 2).

Een op 18 Mei 1897 gesloten suppletoir contract regelt voorts het recht tot het verleenen van vergunningen tot het doen van mynbouwkundige opsporingen etc. (vide No. M 4 der contracten).

In een door den Radja van Tontoli (Tolito-li) eenerzijds en La Makagilli anderszijds op 26 Augustus 1896 geteekende verklaring waarby eerstgenoemde verklaart af te zien van zijn aanspraken op het landschap Sodjol, laatstgenoemde van zijn aanspraken op de landschappen Dampal en Dondo (gelegen in de huidige onderafdeeling Tolitoli), en beide de Ogoamas rivier als de grens hunner beide rijken erkennen, staat achter den naam van La Makagilli de aanduiding "Madika van Donggala, ten rechte Banawa". (Vide No. M 3 der overeenkomsten Grensbepaling tusschen Tolitoli en Donggala).

Omstreeks

LUNA BOND

MADE IN U.S.A.

LUNA BOND
MADE IN U.S.A.

Omstreeks 1900 kwam de Mootongsche opstandeling Tombolotoetoe na veel omzwervingen in Pantoloan (thans een Banawasche enclave, gelegen in Zuid-Tawaëli), waar La Makagilli zetelde, terecht. Het Europeesch bestuur vroeg zyn uitlevering. La Makagilli weigerde zulks. Aan La Maraena, zoon van den voormaligen vorst Lasabanawa, en madika van Ganti was de opgedragen uitlevering van dien opstandeling mislukt. Op aandringen van den Gouverneur van Makassar werd La Makagilli door den hadat van den troon vervallen verklaard en voorts aan La Maraena opgedragen tijdelijk de gouvernementabelangen te behartigen.

Bij gouvernementsbesluit van 19 September 1901 No. 17 werd La Makagilli van zijn waardigheid ontheven en bij gouvernementsbesluit van 11 October 1901 No. 26 te Makassar geïnterneerd, tevens gesteld in het genot van een maandelijksche toelage ad / 50.-

Op 13 December 1902 sloot La Maraena met de hadat van het landschap een politiek contract met het gouvernement. In dit contract, opgenomen in No. M 5 der overeenkomsten van Banawa (Donggala) No. 29, wordt La Maraena nog aangeduid met naam en titel "Maraena A-roe Ganti, bestuurder van Banawa (Donggala)". Het contract en de acte van vestiging werden door den Gouverneur Generaal op 7 Mei 1903 goedgekeurd en bekrachtigd.

Reeds het volgend jaar, nl. op 13 December 1904 leggen "La Maraena, bestuurder en de landsgrooten van Banawa", te Paloe de z.g. "Korte Verklaring" af (Vide No. M 6 der contracten-bundel van Banawa).

Het bevenbedoelde contract van 1902 is evenals het suppletoir contract van 1897, mede onderteevend door de vertegenwoordigers

der

BOND
S.A.

der kota's (de z.g. hadat), t.w. Ganti, Bale, Kabonga, Towale, Kolakola, Lero en Toaja.

Pantoloan ontbreekt - wat voor de hand ligt, aangezien de naaste familieleden van La Makagilli met dezen hadden geheuld in zijn weigering den Mootongschen opstandeling Tombolo-toetoe uit te leveren.

De keuze van een madika Pantoloan was in dat verband vrij lastig.

Het teekenen der korte verklaring in 1904 door La Maracena werd gevolgd door een bloedig drama, dat tevens teekend is voor de niet goede gezindheid van enkele madika's jegens La Maracena. Einde 1904 keerde de resident Brugmans (resident ter beschikking van den gouverneur van Celebes en Onderhoorigheden) van een dienstreis naar Sigi te Paloe terug en roept de vorst van Banawa, La Maracena, naar die plaats op; La Maracena verschijnt aldaar, vergezeld van de madika's van Kabonga, Lero, Pantoloan, Kolakola en Loli.

De madika van Loli had zich sedert kort weer onder den Vaan van Banawa geschaard, zij het dan niet geheel vrijwillig, doch hiertoe gedwongen door het handelend optreden van La Maracena, die in overleg met den magace van Paloe had besloten Loli te deelen en de kali Watoesampoe als grens te nemen.

Te Paloe legde La Maracena met de medegekomen madika's de korte verklaring af.

De madika's van Bale, Toaja en Towale verschenen niet. Zij waren ontevreden.

Uit een schrijven van den Gouverneur van Makassar blijkt, dat zij werden opgestoot door den gewezen kapitein der Boegineezen te Donggala, n.l. Laraga Hadji Mohamad Saleh, diens zoon Hadji Amir en voornamelijk door een zekeren Hadji Kadere, een woelgeest, die reeds jaren lang door zijn intrigues onlusten veroorzaakte.

Deze Boegineesche grooten, zooals boven reeds

LUNA BOND
MADE IN U.S.A.

ND

reeds vermeld, jaren lang de bemiddelaars tusschen het Gouvernement en de Kajelische hoofden, zagen door de daadwerkelijke vestiging van het gouvernement hun rol uitgespeeld.

Daarbij kwamen tal van persoonlijke grieven tegen La Maracena, die zich als vorst van Banawa meer en meer liet gevoelen, zeker als hij was van de steun van het gouvernement.

De madika's (hadatleden) en de Boeginee-sche grooten raadpleegde hij slechts, als hij dat voor zijn te voeren politiek gewenscht achtte. In 1902 bracht Hadji Amir, La Maracena op het denkbeeld, te Donggala in- en uitvoerrechten te heffen; dit laatste kon des vorsten instemming geheel wegdragen. Hadji Amir werd zijn inner, genoot de helft van de uit die heffingen verkregen inkomsten, doch toen bleek dat Hadji Amir zijn eigen goederen niet belastte, ontnam La Maracena hem die inners-functie en trok een tijdelijk toegekend schadeloosstelling geheel in.

Hadji Amir was hierover zeer vertoornd.

Daarbij kwam nog, dat La Maracena weigerde om een zoon van den kapitein der Boegineezen met zijn zuster te laten huwen.

De kapitein, wiens dochter Lido Dera gehuwd was met Malaranga, zoon van den afgezeten vorst Makagilli, welke laatste zijn zoon had voorbestemd hem op te volgen en daardoor het gezag in het landschap reeds in zijn handen zag, hetgeen door de afzetting van Makagilli een misrekening werd, voelde zich thans ten tweede male gedupeerd.

In zijn gegroeide antipathiën tegen La Maracena vond hij voorts steun bij de madika's van Bale, Towale en Tonja.

Niet meer als vroeger hadden zij in hun gebied de macht geheel aan zich; taakloze malen zagen zij hierop door den vorst La Maracena inbreuk gemaakt.

Zij zonden zelfs een smeek-schrift aan den
Gouverneur

LUNA BOND
MADE IN U.S.A.

Gouverneur Generaal om La Maroena van zijn waardigheid te ontheffen. Zij beklagden zich dat La Maroena hen niet meer in de aangelegenheden van het landschap kende, inbreuk op hun macht maakte, de Maleische adat ging volgen; voorts wezen zij op het feit, dat La Maroena's moeder een Madoereesche vrouw was. Zij verzochten voorts om Imponegae, zoon van den vroegeren vorst Lasabanawa, gesproken uit diens huwelijk met de adellijke vrouw Laloepa, dus La Maroena's halfbroeder (vide stamboom) en die bij een vroegere vacature niet door de hadat was verkozen, omdat hij te jong was, tot vorst van Banawa te verheffen.

Bovendien vreesden deze grooten en vooral de madika van Bale, dat nu de komst van het gouvernement aanstaande was, hun macht nog meer zou worden beknot, zij in aanzien zouden dalen, ook al doordat de Assistent Resident Engelenberg, evenals hij dit in Poso gewoon was, zich slechts tot den vorst zelve zou wenden.

Toen de Gouverneur van Makassar, vergezeld van den Resident t/b, te Donggala kwam en de drie wederspannige madika's aan boord riep, weigerden deze te komen.

Soldaten gingen aan wal en na gesommeerd te zijn kwamen eindelijk de madika's van Bale en Towale, begeleid door den kapitein der Boegineezen, naar buiten.

Plotseling stak de madika van Bale, Malonda, verraad vreezende, den kapitein der Boegineezen overhoop.

Zijn mannen en de Boegineezen vielen daar op de militairen aan, die na een kort, echter bloedig gevecht, den toestand meester werden. Madika Towale werd door La Maroena eigenhandig afgemaakt; de madika van Toaja stierf aan de bekomen verwondingen, terwijl de radja (madika) van Bale, Malonda, vluchtte.

Vervangers

Vervangers werden spoedig daarna gekozen en wel voor Bale I Gantara, oom van Malonda

Towale, Indoeya, neef van den overleden madika Toaja, Imponegae, de door de drie "wederspannige" madika's in hem rekest aan den Landvoogd aanbevolen candidaat voor vorst van Banawa.

Hiermede was het laatste verzet tegen het gouvernement en den zelfbestuurder van Banawa in de "pitoenggota" gebroken. Van nu af aan kon La Maracena, zoolang hij niet in strijd kwam met de door het Gouvernement geluidigde begrippen van recht- en billijkheid zich als alleenheerscher beschouwen. Hij deed zulks ook.

Tot de aanstelling van een Assistent Resident voor Midden Celebes wordt overgegaan.

Paragraaf II.

De bestuursperiode van La Maracena en hare beteekenis voor het Nederlandsche gezag.

Korte inhoud.

Gesteund door het Nederlandsch bestuur scheidt La Maracena rust en orde in het rijk, ging stelselmatig door met het beknotten van de macht en invloeden van de oude madika-geslachten, i.e. pitoenggota-leden.

Daarnaast streefde hij naar een consolidering van het gezag van Banawa's kernlandschap in de in het huidige Noord Banawa gelegen rijkjes Balaisang, Dampelas en Sodjol, welke rijkjes na den krijgstoelt van Banawa's stamvorst Tomanceroe tegen Sarendja, reeds officieel onderworpen heetten, en welks losse banden met Banawa later door den madika I Sompe nauwer werden aangehaald.

Het

Het Gouvernement bracht in 1896 een oplossing t.a. van gerezen grensgeschillen van Banawa met Tolitoli.

La Maracena versterkt de losse banden met Balaisang en Dampelas, door het sluiten van huwlijken respectievelijk in het heerschende vorstengeslacht van Balaisang en in dat van Dampelas, onderwerpt Sodjol geheel en breekt ook het verzet van een groep Mandareezen, die zich tegen zijn suprematie hadden verzet.

Boven zagen wij, dat met krachtdadige hulp van het Gouvernement La Maracena, tegenwoordiger van het Gantische madikageslacht, aan het bewind kwam.

Onder zijn bestuur werd begonnen met de daadwerkelijke pacificeering van deze Kajelische streken, die hoewel reeds tientallen van jaren de aandacht trekkende, stelselmatig waren verwaarloosd.

In korten tijd had La Maracena, daarbij gesteund door het Europeesch bestuur, dat uit utiliteitsoverwegingen liever te doen had met één hoofd, dan een aantal hoofden, waarachter de zelfbestuurder, vooral als hij een zwakke persoonlijk was - zich steeds zou kunnen schuilen, de staatsmacht aan zich getrokken.

Van de vroegere machthebbende madika's schiep hij louter figuranten, door hen tot kamponghoofden te doen defungeeren.

Slechts heel zelden werden zij nog door hem in rade vereenigd; dit had o.m. nog plaats bij het teekenen der concessie-verloening aan den heer Lammerts van Bueren (landbouwconcessie, hierboven nog genoemd onder Hoofdstuk Agrarische aangelegenheden).

Werden ze en worden ze ook nu nog geraadpleegd, dan bleek en blijkt daarvan naar

buiten

LUNA BOND
MADE IN U.S.A.

buiten niets in de officieele bescheiden.

In verband met de gederfde inkomsten werd hun een jaarlijksche schadeloosstelling uitgekeerd, een schadeloosstelling, die behoudens een enkele uitzondering, niet aan andere kamponghoofden werd verleend.

Groot was deze niet; zij bedroeg voor den madika van Kolakola /150.- per jaar

"	"	Towale	"100.-	"	"
"	"	Kabonga	"100.-	"	"
"	"	Loli	"100.-	"	"
"	"	Toawaja	"150.-	"	"
"	"	Lero	"100.-	"	"
"	"	Pantoloan	"100.-	"	"
Kepala Bale			" 50.-	"	"

Deze toelage verviel bij defungeeren; aan sommigen ... een vaste regel schijnt het niet geweest te zijn ... werd om persoonlijke redenen, ook na hun ontslag als kamponghoofd, de toelage verder verstrekt.

Zoals uit bovenstaande opgave blijkt, was er in Bale geen vorst meer.

Malonda was gevlucht, I Gantara gestorven. Waarschijnlijk werd in verband met het feit, dat Bale een madikaschap was, aan den toen dienstdoenden functionaris, alhoewel niet van de "bangsa", eveneens een toelage toegekend.

La Maracena was niet tevreden met het scheppen van orde en rust in zijn eigen gebied.

Op vergrooting van zijn macht -erzuchtig als hij was en op vergrooting van zijn rijk had hij thans zijn zinnen gezet.

Al zijn streven was er thans op gericht de uit ethnologisch- en taalkundig oogpunt tot de Fominische ondergouw behoorende rijkjes Balaisang, Dampelas en Sodjol tot algeheele onderwerping te brengen - ik zeg met nadruk algeheele onderwerping.

Min of meer stonden deze rijkjes al onder Banawa's invloed; de allereerste datseren van

van den op instigatie van Banawa's vorst, Tomanoeroe, ondernomen tuchtigingstocht naar Siresa, dit met behulp van de Kafelische madika's.

Die officieele onderwerping der rijkjes Balaisang, Dampelas en Sodjol, bestond alleen in een bloote erkenning van het oppergezag van Banawa; aan de interne bestuurs-constellatie werd niet getornd, zoodat de toestand practisch bleef als hij voordien was met dit verschil alleen, dat de vorsten uit die streken ieder jaar na afloop van den grooten oogst hun huldegiften (krasoewia) aan den Vorst van Banawa brachten.

Ook later had eenig contact van die rijkjes met het madikageslacht van Boja (toentertijd vertegenwoordigd door I Sempa) bestaan.

Boven zagen we reeds, dat I Sempa's pogingen, met behulp van de vorsten van Balaisang en Dampelas tegen den I Sempa vijandigen madika van Ganti, Lasabanawa, te kuipen, mislukten.

I Sempa verbleef in Dampelas af en toe geruimen tijd en was aldaar ook gehuwd.

Hoe dit ook zij, duidelijk is, dat Banawa op grond van de veroveringen van Banawa's stamvorst Tomanoeroe aanspraken op die rijkjes bleef laten gelden, ook in de verwarde periode van innerlijke verdeeldheid tusschen 1824 en het eerste optreden van La Maroena.

Die rechten werden blijkbaar niet erkend van regeeringswege: bij gouvernementsbesluit van 2 December 1862 No. 33 besliste de Gouverneur Generaal, dat de vorst van Tolitoli op goeden voet diende te staan met den vorst van Dampelas, die schijnbaar diens hoorigheid niet wilde erkennen.

Hoe weinig bekend het Nederlandsch-Indische gouvernement was met Banawa's aanspraken

LUNA BOND
MADE IN U.S.A.

LUNA BOND
MADE IN U.S.A.

op de drie noordelijke rijkjes, moge blijken uit het feit, dat den Gouverneur van Makassar werd opgedragen den vorst van Dampelas te brengen onder het wettig gezag van Tolitoli en voorts om een onderzoek in te stellen naar de gegrondheid der rechten van Tolitoli.

Het geschil tusschen Tolitoli en Banawa had in hoofdzak betrekking op het toenmalig noordelijk gedeelte van het landschap Dampelas, (n.l. Dampal) en het Zuidelijk gedeelte van Tolitoli (n.l. Dondo).

Eerst in 1896 kwam de oplossing.

Bij een door den vorst La Makagilli eenerzijds en den vorst van Tontoli (Tolitoli) Hadji Abdul Hamid, anderszijds geteekende verklaring, respectievelijk op 29 Augustus 1896 te Donggala en 26 Augustus 1896 te Tolitoli, verklaarde de vorst van Banawa af te zien van zijn aanspraken op de landschappen Dampal en Dondo, de vorst van Tolitoli van zijn aanspraken op het landschap Soefol.

Beiden verklaarden de "Ogoamasä" (ten rechte Ogoamas) van haren oorsprong tot hare uitmonding, als de grens hunner gebieden (Vide No. M 3 der bundel contracten Banawa).

De door den vorst Makagilli geteekende verklaring is mede onderteekend door den madika van Bale (La Malonda) en den madika van Towale (La Balanda), welke beide madika's in het drama van 1904 zoo'n bekende rol speelden.

De bestaande, in feite niet sterke band tusschen Banawa met Dampelas en Balaisang werd door La Maracena nauwer aangehaald, doordat hij de beide magaoe's door huwelijk aan zich verbond.

Aan den magaoe van Dampelas (Impoi) met wiens dochter I Lele hij trouwde en uit welk huwelijk Laparandengi (nuidig districtshoofd van Noord Banawa) geboren werd, werd een persoonlijke toelage toegekend, welke bij het overlijden

LUNA BOND
MADE IN U.S.A.

overlijden van dien madika (den magace titelvoerende) kwam te vervallen.

Een dergelijke toelage werd niet toegekend aan den magaoe van Balaisang; de redenen hiervan zijn onbekend.

La Maracena was te Balaisang getrouwd met vrouwe Marandewi, dochter van Ipogoema, vader van den toenmaligen vorst van Balaisang (Vide stamboom).

Het rijkje Sodjol bleef zich aanvankelijk tegen La Maracena's suprematie verzetten onder leiding van Soemil alias Tome Tarima, afkomstig van Tinombo (Mootong).

Na eenigen strijd werd Sodjol onderworpen en Tome Tarima werd wegens het zich aanmatigen van een titel, dien hem niet toekwam en wegens oplichting (n.l. het heffen van lasten van het volk) door den madjelis van Banawa in November 1905 naar buiten Celebes verbannen.

Van de vorsten-familie aldaar bleef nageenog niets over. Allen weken uit naar Mootong.

Ook in Tamboe (huidig Noord Banawa) werd een verzet van een groot aantal Mandareezen, die een eigen vorstin hadden gekozen en zich niet aan Banawa wenschten te onderwerpen, gebroken.

Tot een strijd kwam het niet; in der minne werd die quaestie geregeld.

Paragraaf III.

De bestuursperiode van La Maracena's opvolger, La Gaga (1916 - 1932).

Korte inhoud.

5 Februari 1916 verzocht La Maracena op grond van ouderdom, zwakte en ziekte onthefing van zijn waardigheid.

Zulks geschiedt bij Gouvernementsbesluit ddo. 14 Juli 1916 No. 45.

De eigenlijke redenen van zijn ontslagaanvraag lag hierin, dat La Maracena meerdere

malen

malen - op grond van feodaal-georiënteerd optreden in botsing kwam met het bestuur.

Een uit adatrechtelijk oogpunt tot de opvolging gerechtigd persoon, n.l. Rohana, zoon van La Maracena en "stille" candidaat van het vorsten-kiescollege ("pitoenggota") weigert middels uitvluchten opvolger te worden. De heimelijke reden is, dat Rohana geen marionettenrol wil spelen, n.l. in schijn vorst zijn, doch verder de bestuursvoering praktisch in handen laten van zijn vader La Maracena.

Een bij het Europeesch bestuur als zoon van La Maracena voorgestelde persoon, n.l. La Maracena's schoonzoon La Gaga wordt nu door La Maracena naar voren geschoven de mede op advies van outsiders voor vorst van Banawa voorgedragen.

Bij de officieele regeringsaanstelling wordt de "pitoenggota" geheel genegeerd.

La Gaga blijkt een zwakke, onbetekenende en onbetrouwbare persoonlijkheid, onder wiens regering niets tot stand wordt gebracht.

Wegens diverse door hem gepleegde strafbare handelingen (o.a. verduistering van landschapsgelden) wordt hij bij besluit van den Resident van Manado ddo. 21 October 1932 No. L3/2/20 geschorst en bij Gouvernementsbesluit ddo. 13 Februari 1933 No. 35 uit de waardigheid van zelfbestuurder ontzet.

Een Minahassisch bestuursassistent - thans als zoodanig te Sabang in Noord Banawa bescheiden - werd bij besluit van den Resident van Manado ddo. 21 October 1932 No. L 3/2/20 tijdelijk met de functie van bestuurder van het landschap Banawa belast, een toestand, die tot op heden is blijven voortbestaan.

Op 5 Februari 1916 verzocht La Maracena op grond van ouderdom, zwakte en ziekte om van zijn waardigheid te worden ontheven.

Zulks

LUNA BOND
MADE IN U.S.A.

Zulks geschiedt bij gouvernementsbesluit van 14 Juli 1916 No. 45; bij dit besluit wordt de Resident van Manado tevens gemachtigd La Gaga, zoon van La Maracena de korte verklaring te laten afleggen en te beeedigen; dit laatste heeft plaats te Donggala op 24 September 1916; bij gouvernementsbesluit van 30 Januari 1917 wordt La Gaga als bestuurder van het landschap Banawa erkend en bevestigd.

Te voren was La Gaga kamponghoofd van Ganti.

Het heengaan van La Maracena naar het uiterlijk en in de officieele stukken vrijwillig had een diepere oorzaak dan alleen zwakte en ouderdom.

Krachtige persoonlijkheid als hij was, in wezen en karakter een feodaal heerscher, kwam La Maracena meerdere malen in botsing met het Europeesch Bestuur, dat zijn optreden in vele gevallen niet kon goedkeuren en hem dan ook meermalen vermaningen toediende.

De "pitoenggota" stelde (echter niet officieel en bij geschrifte, eer achter de schermen) als eventueele opvolgers candidaat Lapanjee, oudste zoon van La Maracena (thans gewoon landbouwer te Ganti) en diens jongere broeder Rohana, (thans districtshoofd van Zuid Banawa).

Beiden wilden de waardigheid van zelfbestuurder niet ambieeren; La Maracena schoof toen als eigen candidaat naar voren de persoon van La Gaga, zijn schoonzoon, n.l. geluwd met zijn oudste dochter Hami, (volle zuster van Rohana). Behalve schoonzoon was La Gaga ook zijn neef, n.l. een zoon van La Maracena's vollen broeder Tolere (vide stamboom).

De candidatuur van La Gaga, door den toenmaligen Controleur van Donggala in de officieele stukken de zoon van La Maracena genoemd, wordt gesteund, mede op advies van outsiders,

t.w.

LUNA BOND
MADE IN U.S.A.

BOND
IN U.S.A.

t.w. den invloedrijken Boeginees Hadji Amir, de magaoe's van Dampelas en Tawaeli en het kamponghoofd van Tandjong Batoe. Uit deze geste blijkt al, dat het plaatselijk Europeesch bestuur de gevoelens van de "pitoenggota" niet had ingewonnen. Althans uit de stukken blijkt dit niet.

De handteekeningen (ambtstempels) der pitoenggota-leden op de acte van vestiging, door La Gaga geteekend, mankeeren.

Als vorsten-kiescollege - Nadat zoo men wil - is dit college geheel buiten eenige officieele beschouwing gebleven.

Over dezen vorst, die in de practijk een zwakke, onbeteekenende en onbetrouwbare persoonlijkheid bleek, zij verder het zwijgen bewaard.

In verband met geconstateerde, door hem gepleegde reeks van laakbare en strafbare handelingen o.a. verduistering van landschapsgelden werd hij bij gouvernementsbesluit ddo. 13 Februari 1933 No. 35 uit de aardigheid van zelfbestuurder ontzet, nadat hij reeds bij besluit van den Resident van Manado ddo. 21 October 1932 No. L 3/2/20 in de uitoefening van die waardigheid werd geschorst; een strafvervolgung werd niet tegen hem ingesteld.

Bij laatstbedoeld besluit werd de Minahasische bestuursassistent, Rorimpandey, tijdelijk belast met de waarneming der functie van bestuurder van het landschap Banawa.

Tot op heden is in die waardigheid nog niet definitief voorzien.

Wat was de eigenlijke reden, waarom Rohana toentertijd een jonge man van ± 21 jaren de door de "pitoenggota" gestelde candidatuur niet wilde aanvaarden ?

La Maraoena beweerde, dat Rohana zulks weigerde op grond van het feit, dat hij het lucratief bedrijf van het handeldrijven in ebbenhout, niet wilde staken en een burgerle-

LUNA BOND
MADE IN U.S.A.

ven prefereerde boven dat van een vorst.

In het desbetreffend inlichtend schrijven van mijn ambtsvoorganger ddo. 20 Januari 1933 No. 6274/1, gericht aan den Resident van Manado, wordt zulk een voorstelling van zaken gegeven.

Achteraf bleek mij het volgende:

Nadat La Maracena in 1916 officieus min of meer tot abdicatie werd gedwongen, was het zijn heimelijke bedoeling - hoewel slechts achter de schermen - in wezen vorst te blijven. Daarom werd door hem een zwakke slappe figuur als zijn schoonzoon (die niet zijn zoon was), op den voorgrond geschoven, die in naam het gezag zou uitoefenen, doch in werkelijkheid geheel aan La Maracena's leiband zou loopen.

La Maracena - dit volgens de verklaring van Rohana zelve - zou zelfs uitdrukkelijk hebben verklaard, dat hij La Gaga slechts zoolang als schijnvorst zou dulden, als hij, La Maracena, zelf zou willen, dit met de uiteindelijke bedoeling La Gaga door Rohana t.g.t. te doen vervangen.

Voor Rohana was het niet willen staken van een ebbenhout- en rottan-handel slechts een uitvluchtje om niet door zijn vader als schijnvorst te worden uitgebuit, waarvoor thans wel La Gaga doelbewust op den voorgrond werd geschoven om eventueel later ook doelbewust te worden vervangen door Rohana.

La Maracena rekende echter in zijn sluwe berekeningen, buiten den waard, i.c. La Gaga.

Was laatstgenoemde in den beginne geheel onder La Maracena's invloed, later groepeerde zich een massa ontevredenen en vijanden van den ouden vorst om La Gaga.

Zijn eigenlijke wenschen om zijn zoon Rohana en ook zijn andere kinderen (o.a. Ladoeda, thans kampongheofd van Kolakola) de hun van

BOND
U.S.A.

van rechtswege toekomstende plaats te doen erlangen, werden niet verwezenlijkt, schoon hij daartoe meerder stappen deed.

Paragraaf IV.

Nadere bijzonderheden omtrent de "pitoenggota" en de door haar gehuldigde principes ten aanzien der bestuursopvolging.

Korte inhoud.

De ten tijde van Tomancoeroe (Banawasch eerste vorst) ontstane "pitoenggota" is een in de andere Kajelische rijken (Tawaeli, Sigidolo etc.) onbekende adatstaatsrechtelijke constructie en kennelijk ontstaan onder Mandareesche invloeden.

De hoofden der verschillende, vroeger zelfstandige, rijkjes, door Tomancoeroe's optreden tot een soort bondgenootschap vereenigd, dragen den titel van madika, d.i. vrij van slavernij of dienstbaarheid; zij zijn te beschouwen als geslachts hoofden, die volgens de oude volksverhalen aanspraak maken op een hemelschen afkomst.

Volgens de lezingen van de vertegenwoordigers der Ganti-, Bale- en Kanggiroei-geslachten is genoemde Tomancoeroe een afstammeling van den legendarischen vorst Saverigadi.

Na den dood van Tomancoeroe's zoon DaEsiampoe splitst het geslacht zich in drieën; vertakkingen van dit geslacht zitten respectievelijk in Ganti, Bale en Boja.

Uit de boven behandelde geschiedenis (Vide paragraaf I), zien wij, dat die geslachten om de supprematie streden en de rechten der vorstelijke waardigheid voor zich opeischen en uiteindelijk, dat ook middels het ingrijpen van het gouvernement, de vertegenwoordiger van het Ganti-geslacht, n.l. La Maraena zegviert.

Op grond van deze successen - mede dank zij de steun van het Gouvernement behaald, - is het zeer begrijpelijk, dat de Ganti-tak voor zich en ook voor zich alleen de rechten op de vorstelijke waardigheid opeischt.

De ghemldigde principes t.a. der vorsten-waardigheid komen streng-theoretisch en zonder bijmenging van persoonlijke elementen, hierop neer.

1e. De vorst van Banawa moet afkomstig zijn uit het geslacht van Tomanoeroe, waarvan de vertakkingen zitten in Bale, Ganti en Boja.

2e. Alle afstammelingen zijn gerechtigd tot de vorsten-waardigheid, doch zij, die van vollen bloede zijn, genieten de voorkeur; de vorst moet zooveel mogelijk zijn ntasa, d.i. rijp, zuiver.

3e. Een in leeftijd ouderen "madika-ntasa", tevens voldoende aan zekere eischen van geschiktheid, - dit ter beoordeeling van de "pitoenggota"- gaat voor boven een jongeren.

4e. De bovenomschreven voorwaarden gelden voor de madika's-ntasa uit de drie zijlijnen Ganti, Bale en Boja, welke laatste zijlinie later in Pantoloan was gevestigd.

De "pitoenggota" is te beschouwen als het z.g. "vorsten-kiescollege"; dit college bewerkstelligde de keuze uit de z.g. madika's ntasa.

Belangrijke aangelegenheden, bijv. verklaring van oorlog, sluiten van vrede, het sluiten van een huwelijk door den vorst, zware delicten, werden gemeenschappelijk door vorst en "pitoenggota" genomen.

De vorst treedt op als aanvoerder in den krijg en bij geschillen tusschen de kota's onderling, als vredestitcher.

Tot de madika's ntasa, die volgens de streng-theoretische principes qua-geboorte voor de vorsten-waardigheid in aanmerking komen, behooren een viertal personen, die qua-
persoonlijke

LUNA BOND
MADE IN U.S.A.

persoonlijke eigenschappen voor het bekleeden dier waardigheid totaliter ongeschikt zijn te achten.

De in volgorde van leeftijd wel daarvoor in aanmerking komende 5e persoon is Rohana, het huidige districtshoofd van Zuid Banawa.

De thans levende pitoenggota leden de revue latende passeeren; merkt men onder hen diverse personen op, wier capaciteiten van dien aard zijn, dat zij voor de bekleeding van een ondergeschikte functie (byvoorbeeld kampong-hoofd) ongeschikt zijn te achten.

De bemoeienissen der "pitoenggota" bleven - wat de interne aangelegenheden betreft - beperkt tot het gebied hunner eigen kota's (madikaschappen) en strekten zich niet uit tot die van het "veroveringsgebied", in casu het gebied der landschappen Balaisang, Dampelas en Sodjol.

Opgemerkt dient nog, dat de madikaschappen Kolakola, Towale, Kabonga en Loli in Zuid Banawa, Lere en Toaja in Midden Banawa liggen en het madikaschap Pantoloan een in Zuid Tawaeli gelegen enclave is; zij vormen geen territoriale eenheden en leenen zich derhalve niet tot eventueele omvorming in administratieve eenheden.

Zooals wij boven reeds zagen (paragraaf I) zou volgens de volksverhalen de "pitoenggota", d.i. federatie van zeven kota's (madikaschappen) zijn gevormd in den tijd van Tomanoeroe, vorst van To Mene, of zelf Mandarees dan wel een afstammeling van Mandareesche immigranten in Banawa.

Deze, kennelijk onder Mandareeschen invloed ontstane constructie der 7 kota's, vormt een

algemeene

algemeene afwijking van den "normaal bouw", die men in de andere Kajelische rijken (o.a. Tawaeli met zijn "patanggota" d.i. 4 kern dorpen) aantreft.

Wel wordt in Paloe, Sigi en Tawaeli beweerd, dat het vroegere Banawa eveneens uit vier kotab bestond en dat de zeven-kota's een schepping is van later tijd, alsmede een fantasie der Banawasche bevolking en dat uitbreiding der vier oorspronkelijke kota's Ganti, Kola2, Bale en Towale tot de thans bestaande zeven kota's, zou hebben plaats gehad onder den vorst Lasabanawa (Poe Rampoeh), vader van La Maracena, deze lezing - mede gezien in het verband met andere verhalen, lijkt mij minder juist, al moge direct voorop worden gesteld, dat een zuivere reconstructie der oude geschiedenis onmogelijk is, zoolang de elkaar vaak wederspreekende lezingen niet geheel zijn opgehelderd.

Al van meet af aan, ontwaart men in de vroegere rijkjes om de Paloe-baai (waartoe ook het tegenwoordige Banawa) een andere adatstaatsrechtelijke constructie dan bijvoorbeeld bij de stamgemeenschappen der in de binnenlanden wonende, meer primitieve stammen als bijvoorbeeld de Toradja's.

Het hoofdschap der laatsbedoelde stamgemeenschappen was bij die primitieve volken niet gebonden aan een bepaald geslacht; deze functie ging over op den meest geschikte in "oer-Indonesischen" zin (d.w.z. op den magisch sterke).

Een bepaald persoon, magisch sterk geacht, werd tot hoofd gekozen om bij bepaalde adatplechtigheden als vertegenwoordiger der stamgemeenschap op te treden.

Deze toestand was voor den aanvang der gouvernementen inmenging bijvoorbeeld in de Poso-streken nog sterk bewaard gebleven.

Vermoedelijk heeft een soortgelijke toestand ook in Banawa bestaan, is echter onder den invloed van overheersching door vreemdelingen en immigranten

granten (uit Bone, Gowa, Ternate, Mandar) geheel verdwenen.

Het hoofdschap was hier verbonden aan een bepaald geslacht, dat of van immigranten of van overheersers afstamde, dan wel aan die vreemdelingen sterk was verwant.

De in omloop zijnde verhalen althans geven buiten kijf weer, dat de bestaande hoofdegeslachten, zooals die werden aangetroffen o.a. door de Nederlanders uit het tijdperk der Oost-Indische Compagnie, geheel onder vreemde invloeden zijn gevormd.

De titels magaoe (voor hoofden van landschappen) en madika of mardika (de laatste benaming afgeleid uit het Sanskrit Mahārddhika, hetgeen vrij van slavernij of dienstbaarheid beteekent), voor hoofden der geslachten wyzen al op die vreemde invloeden.

Het woord magaoe is aan het Boegineesch ontleend en beteekent "regeerend". Kajelisch kan dit woord magaoe nimmer zijn. Het Kajelische woord gaoe heeft een ongunstige beteekenis, hetgeen o.m. tot uitdrukking komt in de uitdrukking "nadae gaoe-na; d.i. hij heeft veel streken.

Aan den titel van den vorst kan nimmer een ongunstige beteekenis ten grondslag liggen.

Blijkens verschillende in omloop zijnde verhalen, is het vorstengeslacht van Banawa verwant aan Saverigadi en zijn zoon Legaligo, Bonische vorstentelgen (vide stamboom) en mythische helden.

In de nota Veenbaas "Enige gegevens betreffende de staatkundige geschiedenis en het adatsaatsrecht van het landschap Banawa" worden enkele van die verhalen, zooals die nog in den volksmond leven, weergegeven.

Zij geven weer, dat het vorstengeslacht van Banawa uit een drietal takken voortsproot, t.w. Banawa (Ganti), Kanggiroel (nabij het tegenwoordige Kabonga Besar aan de Paloebaai)

en Balè of Karapea (Donggala).

Uit die verhalen blijkt voorts, dat het Ganti-geslacht (waartoe o.a. de groote vorst La Maracena behoorde), evenals de andere madika-geslachten dit doen, aanspraak maakt op een hemelschen afkomst.

In onderling verband gezien kloppen die afkomstverhalen niet geheel met elkaar en komen ook de namen, in die verhalen vermeld, evenmin overeen met wat in de stamboom is weergegeven.

Daarbij moet men er immer op bedacht zijn, dat de zegslieden dezer verhalen er immer op uit zijn hun "madika-geslacht" als het meest verhevens, en belangrijke - qua-afkomst - naar voren te brengen.

Voor de vorsten van Ganti, Bale en Kanggiroei, die een mytische oorsprong hebben, is Tomanceroe, aan wiens optreden, gezamentlijk met de andere madika's tegen La Mya in Siresa, het ontstaan der "pitoenggota" is te danken, een afstammeling van den legendarischen vorst Saverigadi.

Na den dood van zijn zoon Daesijampoe splitst het geslacht zich in drieën; een tak zit in Ganti, èèn in Balèèn èèn in Boja (Donggala).

Uit de bovengeschetste geschiedenis ziet men dan hoe die geslachten onder elkaar, soms met hulp van anderen, om de suprematie stredden en de rechten op de vorstelijke waardigheid voor zich opeischten; ook ziet men, hoe de vertegenwoordigers van het gouvernement, in dien strijd ingrepen en hun maatregelen baseerden op onvolledige, mogelijk vaak met opzet verdraaide, inlichtingen der hoofden, waarmede zij in contact kwamen.

Boja werd omstreeks 1830 vernietigd door het optreden van den vorst van Paloe, die den vertegenwoordiger van het madika-geslacht van Ganti (Lasabanawa) daardoor de suppressie verzekerde.

Na Lasabanawa's dood ziet men een in het discredit geraken van de Ganti-tak, doordat nu de keuze der "pitoenggota" valt op Makagilli, madika van Pantoloan, een madikaschap, waarheen de overgebleven aanhang van den Boja-madika I Sompā, was uitgeweken.

Men ziet dan voorts, dat door een antigouvernements-gezinde houding van Makagilli de aandacht valt op den madika van Ganti La Maraena en hoe deze madika, gesteund door het gouvernement, een overwicht over de andere madika's weet te verkrijgen en zich van alle tegenwerking van alle onwillige madika's en de Boegineesche hoofden-groep weet vrij te maken (Zie boven de beschrijving van het drama in 1904).

Dat de Ganti-tak op grond van alle- mede dank zij de steun van het Gouvernement behaalde successen, er immer op uit is, de rechten op de vorstelijke waardigheid voor zich en voor zich alleen op te eischen, is zeer begrijpelijk.

Automatisch lascht dit Ganti-geslacht naast de strakke adatrechtelijke theoriën t.a. der vorsten-waardigheid het meer persoonlijk - tot zijn voordeel strekkend - element in deze materie in; n.l. de rechten verkregen op grond van verovering en steun van het gouvernement.

De andere hoofden der madika-geslachten, tezamen de federatie der pitoenggota vormende, zullen - mede op grond van persoonlijke overwegingen - en sentimenten vooral - niet geneigd zijn die door Ganti gehuldigde principes te deelen.

De gehuldigde principes t.a. der vorsten-waardigheid, komen, streng-theoretisch en zonder

der bijmenging van persoonlijke sentimenten hierop neer.

1e. De vorst van Banawa, vroeger den titel van magaoe dragende, later dien van Radja, moet afkomstig zijn uit het geslacht van Tomancoeroe, waarvan de vertalckingen later zaten in Bale (Donggala), Ganti en Boja.

2e. Alle afstammelingen zijn gerechtigd tot de vorsten-waardigheid, doch zij, die van vollen bloede zijn, genieten de voorkeur.

De vorst moet zooveel mogelijk zijn een ntasa, d.i. rijp, zuiver.

3e. Naast de bloed-volwaardigheid, die de keuze aan den eenen kant bepaalt, is die ook aan een andere zijde vastgelegd door de bepaling, dat een in leeftijd ouderen "madika-ntasa", tevens voldoende aan zekere eischen van geschiktheid - dit ter beoordeeling van de "pitoenggota" - voorgaat boven een jongeren.

4e. Dat die bovenomschreven voorwaarden gelden voor de madika's ntasa uit de drie zijlinies Ganti, Bale en Boja, welke laatste zijlinie later in Pantoloan was gevestigd (Zie hierboven de strijd Lasabanawa contra I Somp).

De drie madika-geslachten van Bale, Ganti en Pantoloan dragen de z.g. "pajoeng pelantik". Er bestaat dus theoretisch geen vererving van vader op zoon of op een jongeren broeder, echter een vererving naar ouderdom en geschiktheid (gevolgd na beoordeeling hiervan door een keuze door de "pitoenggota") onder de "madika's ntasa" der madikaschappen Bale, Ganti en Pantoloan.

Een enkele soort regeling ziet men in het landschap Tawaeli, waar de oudste madika mbòsè (hoogste adel) mits geschikt bevonden door het vorsten-kiescollege de "patanggota" (instituut der 4 kerndorpen) tot de magaoewaardigheid is gerechtigd.

Uit de historische feiten - in hooge mate beïnvloed door het optreden van het gouverne-
ment

LUNA E
MADE IN U.S.A.

LUNA BOND
MADE IN U.S.A.

ment - blijkt telkens, dat of de keuze der pitoenggota werd genegeerd, dan wel beïnvloed en dat in die keuze der "pitoenggota" zelve vaak sterke persoonlijke sentimenten, zijn te onderkennen.

De pitoenggota", waarvan de leden in de officieele stukken worden aangeduid met leden van de hadat, is een soort rijksraad, raad van rijksgroeten en kan worden gequalificeerd als het "vorsten-kiescollege".

Het is dit vorsten-kiescollege, dat de keuze van den vorst uit de z.g. "madika's ntasa" bewerktstelligt.

Volledigheidshalve zij er nog eens op geattendeerd, dat de "pitoenggota" leden, dus de madikas in de vroegere jaren, een groote zelfstandigheid bezaten. De vorst, zetelende in de "iboe kota", mengde zich als regel niet in de interne kota-aangelegenheden.

Voor ontganning van gronden, voor het uitoefenen van de jacht en de vischteelt was de vergunning van den madika noodig.

De vorst trad op als vredestichter; bij nood riep men zijn hulp in. Hij ontving geen huldegiften (kaseewia) van de bevolking der madikachappen; deze kwamen alleen den madika's zelve toe; alleen de iboe-kotta, dus zijn eigen madika-bevolking alleen, brachten hem hulde.

De "pitoenggota" bracht de "pitoempole" (d.i. bruidschat) op, als de vorst een gelijkwaardig (ebenbürtig) huwelijk ging sluiten.

De hoegroetheid der bruidschat werd vòòr het huwelijk vastgesteld en moest worden opgebracht door de naaste vrouwelijke verwanten van den man. Ook de huwelijken van zijn kinderen werden door de pitoenggota geregeld.

De vorst was aanvoerder in den krijg; geschillen tusschen de kota's onderling werden door hem met de "pitoenggota" beslecht.

Belangrijke beslissingen, als het verklaren van oorlog, sluiten van vrede, huwelijk van den

vorst

LUNA BOND
MADE IN U.S.A.

LUNA BOND
MADE IN U.S.A.

vorst, bestuursopvolging, zware delicten enz. werden gemeenschappelijk door den vorst en "pitoenggota" genomen.

Invloedrijke leden, die ook den persoonlijke titel van magace voerden, waren Lero en Towale.

Naast de madika's had men in het madikaschap nog de z.g. Totoewa's (oudsten).

In de meeste kota's waren er vier, n.l. in Lero, Pantoloan, Bale, Ganti en Towale.

Later ging één der totoewa's van Lero over op Toaja, een uitzwerping van Lero, waar er dus slechts één was en er drie in Toaja bleven.

Deze totoewas waren het hoofd der vier bloedgemeenschappen, waaruit deze kota's waren opgebouwd.

Bij overlijden van een totoewa werd een vervanger gekozen door den madika met de andere overgebleven totoewa's en wel uit de bloedgemeenschap, wier totoewa was overleden.

Voor de totoewa's golden dezelfde normen van geschiktheid als voor den madika.

Zij moesten zijn van rijpen leeftijd, lichamelijk voldoende sterk; zij moesten gezag hebben.

De totoewa's waren de rechterhand van den madika. Zij zorgden er voor, dat de jaarlijksche huldegift na den grooten oogst (bestaande uit eenige ikats padi en eenige kolven mais) werden opgebracht aan den madika door allen, die niet van de bangsa waren. Met den madika berechtten zij zoowel burgerlijke zaken als delicten. De boetes werden door den madika met de totoewa's verdeeld of aan de beleedigde partij ter hand gesteld.

Een madikakeuze door de z.g. 4 totoewa's (oudsten), uit de madika's ntasa van de betrokken kota (madikaschap) werd slechts ter kennis van den vorst gebracht.

Volgens de adat - streng theoretisch genomen - komen de volgende madika's ntasa qua-
leeftijd

leeftijd - voor de vorstelijke waardigheid in aanmerking.

1e. La Malonda, uit het Bale-geslacht, dezelfde madika, die in 1904 met de madika's van Toaja en Towale weigerde, bij den Gouverneur van Celebes aan boord te komen, daartoe gesommeerd wel naar buiten kwam - echter verraad vreesende het hoofd der Boegineezen overhoop stak en zich door een overhaasten vlucht wist te vrijwaren voor het lot van zijn collega's, den madika van Towale, die door den vorst La Maracena eigenhandig werd afgemaakt, en den madika van Toaja, die aan de bekomen verwondingen stierf.

Hij is thans + 80 jaar oud, leeft op kosten van zijn familieleden, is opiumschiiver en komt dus niet in aanmerking.

2e. Lepadjoe, zoon van den onder le genoemde La Malonda, eveneens dus uit de Bale-tak, van beroep landbouwer, onontwikkeld en analphabeet tevens verslaafd aan opium.

3e. Didi, zoon van den overleden ex-madika van Toaja, Imponegae (zoon van den vroegeren Banawaschen vorst Lasabanawa), thans zelf lid der "pitoenggota", echter ^{voor} de later door hem bekleede functie van kamponghoofd ongeschikt bevonden en deswege ontslagen. Ook hij kan qua-geschiedheid niet voor de vorstelijke waardigheid in aanmerking worden gebracht.

4e. Lapanjoe, zoon van Banawa's grooten vorst La Maracena en vrouwe Identai uit een volwaardig adelijk madika-geslacht van Towale. Hij is onontwikkeld, thans + 48 jaren oud, landbouwer van beroep en woonachtig te Ganti. Deze persoon werd indertijd door de pitoenggota als candidaat naar voren gebracht bij het aftreden van La Maracena in 1917. Ook hij komt - qua-geschiedheid niet voor het bekleeden der vorstelijke waardigheid in aanmerking.

5e. Rohana, eveneens zoon van La Maracena en vrouwe Identai, broeder dus van den onder 4de genoemden persoon Lapanjoe, thans + 39 jaren

oud

LUNA BOND

MADE IN U.S.A.

oud en districtshoofd van Zuid Banawa. Deze persoon komt straks in nadere bespreking als candidaat voor de bekleeding der vorstelijke waardigheid.

6e. Ladoeda, jongere broeder van Rohana, thans kamponghoofd van Kolakola.

Omtrent dezen persoon werd indertijd een zeer ongunstig oordeel uitgesproken door den toenmaligen Adspirant Controleur Veenbaas, n.l. in diens aan den Assistent Resident van Donggala aangeboden nota ddo. 22 October 1932, getiteld "Nota betreffende de gedragingen van den Zelfbestuurder van Banawa (La Gaga) en zijn eventuele vervanging", waarin omtrent hem het volgende is vermeld:

"Hij staat minder gunstig bekend en werd voorts"
"bij vonnis van de Inheemsche Rechtbank van "
"Donggala van 5 Augustus 1929 veroordeeld tot "
"vijf maanden gevangenisstraf ter zake van "op-"
"lichting". "
"Ladoeda staat bekend als een leeglooper, die "
"bij herhaling geld, sieraden enz. van familie-"
"leden en bekenden leent en het geleende niet"
"teruggeeft (zie journaal van den Controleur "
"van Donggala Mei 1927)".

Dezelfde leeglooper-oplichter wordt op verzoek van den heer Veenbaas zelve tot kamponghoofd van Kolakola aangesteld. Door opleving der godsdienstig-politieke beweging onder invloed der P.S.I.I., loopen in die kampong omstreeks einde 1932 en 1933 de zaken mis. Belastingen worden niet betaald, heerendiensten niet gepresteerd. Ladoeda weet door zijn krachtig optreden in deze groote en belangrijke kampong in Zuid Banawa orde en tucht te scheppen en maakt zich bovendien verdienstelijk door de met buitengewoon succes gevoerde propaganda voor uitbreiding van sawah's en tuinen.

In 1935 krijgt hij van den Resident van Manado een "tevredenheidsbetuiging met gouden rand".

De thans levende "pitoenggota-leden" zijn de volgende

1e. Madika Kolakola Ladoeda, zoon van den vroegeren vorst La Maraena, thans kamponghoofd van Kolakola.

2e. Madika Towale. Vrouwe Pintoe, oudere zuster van Indoeja, neef van den door La Maraena in 1904 vermoorden madika van Towale, tevens echtgenoot van het kamponghoofd van Towale, Madoe-kala.

3e. Madika van Toaja. I Didi, zoon van den overleden madika Impongace, (zoon van den overleden vroegeren vorst Lasabanawa alias Poe Empoeh), eenigen tijd terug wegens ongeschiktheid als kamponghoofd ontslagen.

4e. Madika van Lero DaElipoe, wegens hoogen leeftijd en ongeschiktheid als kamponghoofd van Lero ontslagen en vervangen door zyn breeder Jampo.

5e. Madika van Kabonga La Nontji oud \pm 40 jaar, geen kamponghoofd zijnde; deze functie wordt door een familielid Iwoeri bekleed.

6e. Madika Loli I Lara (\pm 40 jaar oud) tevens kamponghoofd van Loli.

7e. Madika van Pantoloan ... La Tancoe, gewezen kamponghoofd van Pantoloan; wegens hoogen ouderdom werd dit hoofdschap aan zyn schoonzoon overgedragen.

Het madikaschap van Bale bestaat - na het drama in 1904 - praktisch niet meer.

De toen door vlucht aan een wissel dood ontsnapten madika La Malonda is nog in leven; hij is \pm 80 jaar oud.

In feite is het de tegenwoordige kepala kampong Latampola van kampong Tandjong Batoe die stilzwijgend voor Bale als waarnemend lid der pitoenggota fungeert.

Uitdrukkelijk zij er op gewezen, dat de "pitoenggota" uitsluitende bemoeienis had met

LUNA
MADE

LUNA BOND
MADE IN U.S.A.

met de zaken van het eigenlijke kernlandschap, waaronder te verstaan, de gebieden ingenomen door hun madikaschappen, dus niet met de interne zaken van het z.g. "veroveringsgebied" in casu het gebied ingenomen door de landschappen Balaisang, Dampelas en Sodjol.

In lateren tijd is wel eens de vraag gezeten vooral bij jonge bestuursambtenaren, die hier dienden, of het niet in de lijn der huidige bestuursvoering lag, het door toedoen van gouvernement en den vorst La Maraoena in officieel discrediet geraakte instituut der pitoenggota weer tot nieuw leven terug te brengen door bijvoorbeeld de leden dier federatie van oude rijkjes weer officieel als rijksraad te erkennen en elke "kota" een plaats als onderdistrict in het vorstendom in te ruimen.

Ik acht nog immer van groote beteekenis wat ten aanzien van deze politieke gestes op bladz. 47 en 48 van deel II B (1914) van de Nota Politiek Beleid en Bestuurszorg in de Buitenbezittingen staat opgeteekend:

"Ter Westerafdeeling van Borneo in landschap-"
"pen onder korte verklaring wordt geleidelijk"
"gestreefd naar afschaffing van het instituut"
"van landsgrooten, als zijnde aldaar feitelyk"
"misplaatst en uit den tijd, daar een bestuur-"
"der slechts te doen moet hebben met aan hem "
"ondergeschikte hoofden en ambtenaren, die zich "
"naar zijn wenschen en inzichten hebben te "
"voegen, een onwillig bestuurder kan zich "
"steeds achter gebrek aan overeenstemming met"
"zijn landsgrooten verschuilen; een gemakzuch-"
"tig bestuurder kan hun alles overlaten; zijn"
"zij niets dan een willig werktuig, dan zijn "
"zij alzo overbodig; een goed willende be- "
"stuurder kunnen zij tegenwerken; bijstand en "
"raad ontvangt de bestuurder bij onze tegen- "
"woordige intensieve bestuursbemoeyenis met de "
"zelfbesturende landschappen van het Gouverne-"
"ment en dit kan zijn invloed ten goede beter "
"doen gelden op èèn bestuurder dan op meerdere "
"personen

LUNA BOND

MADE IN U.S.A.

"personen."

"Het zelfde beginsel is ook voor elders"
"aanvaard (Manado)."

Het Europeesche bestuur - dit blijkt ook uit Banawa's geschiedenis - wenschte vlug en snel handelen, wenschte "efficiency"; mede door dit streven raakte het langzaam werkend apparaat van de "pitoenggota" in discredit.

Heeft Banawa's geschiedenis niet geleerd, dat het juist de pitoenggotaleden waren, die onderling elkaar den voorrang betwisten, tot maatregelen adviseerden, die gericht waren op eigen voordeel en waarvan men als basis een sterk persoonlijk sentiment kon onderkennen ?

Ik meen van wel; ook al zou een dergelijke onderlinge strijd als voorheen niet met open wapengeweld worden gestreden, dan nog blijft het machtige wapen der intrigue - zoo goed passend in een onontwikkeld "Indonesisch" milieu over.

M.i. zou bij het omzetten der vroegere madikaschappen in onderdistricten nog dit feit blijven bestaan, dat op die gecreëerde administratieve nieuwigheden van toepassing zou zijn het bekende " te groot voor een servet en te klein voor een tafellaken".

Een onderdistrict met gemiddeld 3000 inwoners is voor deze streken wel een al te kleine administratieve eenheid.

Daarbij komt nog dit bezwaar, dat verwezenlijking van dit denkbeeld op bezwaren van territorialen aard zouden stuiten, daar de invloedsferen der madikaschappen nog al uit een liggen.

Zoo bijvoorbeeld behoort Tibo in Midden Banawa tot Bale in Zuid Banawa, Batoesoaja tot het 32 kilometer zuidelijker liggende Lero, Alindace nabij de grens van Noord en Midden Banawa weer tot Bale in Zuid Banawa.

Zulke plannen kunnen slechts rijzen in het brein van verstokte adatrecht-idealisten, die in alles meenen een miskennis van het

adatrecht

adatrecht te zien, geen groei en vergroeiing van het adatrecht, ontstaan door invloeden van elders, alsmede door de egoïstische gedragingen der conservators van dit recht zelve, die dit z.g. onaantastbare recht verkrachten, zoodra zulks hun persoonlijke belangen kon dienen.

Het boven gepubliceerde lijstje der huidige madika's, waarvan enkelen als kamponghoofd al niet bruikbaar, zegt overigens genoeg.

Zaak zij, dat de hier bescheiden Europeesche bestuursambtenaren met die vroegere gezagsverhoudingen op de hoogte zijn, de kracht en invloed dier gezagsverhoudingen weten te taxeeren en met tact uit te buiten voor een met "efficiency" te voeren bestuur.

Paragraaf V.

Nadere bijzonderheden omtrent het "veroveringsgebied" Noord Banawa (Dampelas, Balaisang en Sodjol).

Korte inhoud:

In het historisch overzicht van paragraaf I lazen we reeds, dat na den succesvoller krijgstoct van Tomanoeroe tegen Sirendja en na den tuchtigingstoct naar Tinombe de rykjes Balaisang, Dampelas en Sodjol onder het gezag van Banawa werden gebracht en voorts, dat ± 1830 een zekeren madika I Sempa de relaties met Dampelas en Balaisang nauwer aanhaalde, totdat ten slotte Banawa's vorst La Maracena door inhuwelyking in de regeerende geslachten van Dapelas en Balaisang die banden nog strakter aantrok en men in zekeren zin van La Maracena kan verklaren, dat hij die streken onder daadwerkelijk gezag bracht.

Vermeld werd ook reeds, dat onder La Maracena's voorganger Makagilli de Radja van Tontoli (Tolitol) in 1896 afzag van zijn aanspraken

spraken op het landschap Sodjol en Banawa van zijn kant van zijne aanspraken op de landschappen Dampal en Dondo en voorts beide vorsten als grens hunner rijken de Ogoamas-rivier erkenden.

Het landschap Sodjol wordt door La Maracena geheel onderworpen, terwijl de vorstenfamilie nagenoeg geheel naar Meotong uitweek.

Het huwelijk van La Maracena gesloten met I Lele, dochter van den magaoe (vorst) van Dampelas, uit welk huwelijk het huidig districts-hoofd van Noord Banawa, Laparandengi, werd geboren is niet met voorkennis dan wel toestemming van de "pitoenggota" gesloten, zoodat dit college - ook in zijn huidige samenstelling - dit huwelijk niet als een vorsten-huwelijk erkent en diensgevolge Laparandengi niet van volwaardigen adel acht.

Ook het huwelijk van La Maracena met Marandewi, dochter van een zekeren Ipogoema, vader van den toenmaligen vorst van Balaisang werd zonder voorkennis van de "pitoenggota" gesloten.

Dat vóór La Maracena's optreden (sedert 1904) de vorsten van Dampelas en Balaisang zich nog nagenoeg onafhankelijk voelden, bleek o.m. uit het verzoek der bewoners van "kampong Dampelas" (waarmede Sabang is bedoeld), op 28 Maart 1861 gedaan aan den Commandant van "H.M.'s Reinier Claeszen" om een afzonderlijk contract met het gouvernement te mogen sluiten.

Recent gedane navrage naar de vroegere bestuursconstructie der rijkjes Dampelas en Balaisang wees uit:

1e. dat de vroegere titelatuur der diverse ryksfunctionarissen van beide rijkjes nog onverzwakt gehandhaafd is gebleven.

2e. Dat de oude functionarissen van Balaisang elke herkomst hunner vorsten (maradia's) van de Kanggiroei-linie (dus van een Banawa's madikageslacht ontkennen en velhouden dat hun eerste vorst (maradia Tinador) op bovennatuurlyke

wijze werd geboren.

5e. Dat de in de vroegere geschiedenis van Banawa bekend geworden madika van Boja, I Sompā, door de oude functionarissen van Balaisang wordt gequalificeerd niet als een madika van Boja, echter een kainhandelaar van Donggala.

4e. dat in de bestuurspractijk de oude adelyke hoofden, zoowel van Balaisang als van Dampelas nog een groote rol spelen en vaak de personen zijn, door wier overreding en bemiddeling o.a. de belastingen worden geind.

5e. dat onder de rechtstreeksche afstammelingen in de mannelijke linie van de laatste zelfstandige vorsten zoowel van Dampelas als van Balaisang geen personen zijn te vinden, die ontwikkeling voor een zelfbestuurders-functie in aanmerking zouden kunnen worden gebracht.

6e. Dat in de beide rijkjes, zoowel in Dampelas als in Balaisang het, adatrechtelijk bezien, als billijk en juist werd geacht als opvolgers van overleden vorsten zooveel mogelijk aan te wijzen, èèn der kinderen van den overleden vorst en zoo deze er niet zijn èèn der andere naaste familieleden van den overledene.

7e. dat de staatkundig adatrechtelijke structuur van beide rijkjes Dampelas en Balaisang geheel afwijkt van die van Banawa, o.m. door het ontbreken van zelfstandige madikaschappen (kota's).

8e. Dat de door La Maracena gelegde banden met Dampelas en Balaisang slapper worden na het optreden van La Gaga, terwijl de band van La Maracena, na diens abdicatie er een is van persoonlijken aard.

9e. dat zoowel Dampelas, Balaisang als Sodjol in ethnologischen, adatrechtelijken en taalkundigen zin Tominisch zijn georiënteerd en zoo bezien dichter staan bij de eveneens Tominisch georiënteerde landschappen Tolitoli en Mootong.

LUNA BOND

MADE IN U.S.A.

10e. dat Dampelas van die drie rijkjes, qua groette en economische beteekenis, verreweg het belangrikste is.

In het historisch overzicht van het kernlandschap Banawa (vide paragraaf I) werd reeds uiteengezet, dat Banawa's eerste vorst Tomancoeroe, na zijn succesvollen strijd tegen Sirendja en Tinombo - mede met behulp van de Kajelische madika's, die zich aansloten tot de "pi-toenggota", - de rijkjes Balaisang, Dampelas en Sodjol onder het gezag van Banawa bracht, ook al had dit gezag, praktisch bezien, weinig effect en liet hetzelfde de interne aangelegenheden dier rijkjes geheel onaangetast.

Ook zagen we reeds, dat de madika van Boja I Sempa ± 1830 relaties met Dampelas en Balaisang aanknoopte, mede door het sluiten van een huwelijk in Dampelas - een en ander om zich van bijstand te verzekeren in zijn kuiperijen en intrigues tegen zijn tegenstander Lasabanawa - madika van Ganti.

Ten slotte zien we, dat La Maraena - met behulp van het Gouvernement - zich als vorst van Banawa erkend ziende, er op uit is, de rijkjes Dampelas, Balaisang en Sodjol onder het daadwerkelijk gezag van Banawa te brengen.

Sodjol, van de aanspraken waarop tijdens de regeering van Makagilli door Tolitoli in 1896 werd afgezien, ingevolge een met Banawa in dat jaar gesloten overeenkomst, werd door La Maraena onderworpen.

De vorstelijke leden van het regerend geslacht weken nagenoeg allen naar Mootong uit.

Als grens van beide rijken (Tontoli of Tolitoli en Banawa) werd wederzijds de Ogoamas erkend.

Banawa zag bij die gesloten overeenkomst van alle aanspraken op Dampal en Dondo af.

Op een meer vreedzame wijze dan zulks in Sodjol geschiedde, n.l. door inhuwelijk in de regeerende vorsten-geslachten, verzekerde La Maracma zijn invloed in de landschappen Dampelas en Balaisang.

Het door hem met I Lele, dochter van den toenmaligen magace van Dampelas, Impoigi, gesloten huwelijk vond plaats buiten voorkennis en zonder voorafgaande toestemming of gepleegd overleg met de "pitoenggota".

Ook in haar huidige samenstelling blijft de "pitoenggota" dit met I Lele gesloten huwelijk niet als een vorsten-huwelijk erkennen.

Dit impliceert tevens, dat de uit dit huwelijk geboren zoon Laparandengi (het huidige districtshoofd van Noord Banawa) door die "pitoenggota" ook niet van volwaardigen adel en dientengevolge ook niet tot de opvolging gerechtigd, wordt beschouwd.

Hetzelfde soort huwelijk sloot La Maracma met een zuster van den toenmaligen vorst van Balaisang, n.l. Marandewi, dochter van Ipogoema.

Omtrent elk der landschappen Dampelas, Balaisang en Sodjol laat ik hieronder eenige bijzonderheden, o.a. verband houdende met de vroegere bestuursstructuur, volgen.

De gegevens verzamelde ik op enkele dienst-reizen van nog betrekkelijk recenten datum.

A. Landschap Dampelas.

Dit landschap steekt - qua oppervlakte en economische belangrijkheid - verre uit boven de landschappen Balaisang en Sodjol.

Het besloeg dat gebied van het huidige district Noord Banawa, dat gelegen is tusschen de grens met Sirendja (Tawaeli) en een strook in het Noorden, aan welke noordelijk uiteinde aan de kust de kampong Babatona is gelegen.

Met het landschap Sodjol schijnen in vroegere jaren - dit althans verklaarden mij de oude leden der Dampelas-rijksraad - grens-kwesties gerezen te zijn.

De uiteindelijke onderhandsche oplossing hiervan viel in het voordeel van Dampelas uit.

De Noorder-grens werd in het voordeel van Dampelas van de z.g. Tandjong Sima (op bestaande schetskaarten niet te vinden), ter hoogte van het vroegere Raniang (nabij Pangalasiang) in noordelijke richting verlegd en wel zoodanig dat de kampong Babatona nog juist binnen het Dampelas gebied viel.

Omtrent de afkomst van het magaoe-geslacht in Dampelas is bij hoofden en bevolking de volgende legende bekend:

"Nog langen tijd voor het Mohammedanisme in Dampelas ingang vond, was er een vrouw, die op den berg Boeloe Sitanggh (nabij Rano Dampelas) bij een put baadde.

Plotseling hoorde zij kindergeschrei, kan echter nergens in den omtrent een kind ontwaren.

Op het geluid afgaande komt zij bij een z.g. "kajoe pator" (rottan soort), splijt die rottan open en een klein kind komt uit de gespletten stengel te voorschijn."

Dit kind was de eerste magaoe."

In zijn bestuur over het land werd de vorst bijgestaan door een soort van rijksraad, bestaan uit de volgende functionarissen:

a. de "djogoegoe", d.i. de ambtenaar, die namens den vorst alles regelt en diens bevelen overbrengt.

b. de "sangadji" (mengadji = spreken); hij is de man, die de berichten van de lagere ryksraadleden (t.w. hoekoem en kapitan laoet) in ontvangst neemt en deze aan den "djogoegoe" overbrengt.

c. de "hoekoem", d.i. de persoon, die in de nederzettingen van het rijk rondgaat voor politiediensten en o.a. de opsporing van misdrijven tot taak heeft.

d. de "kapitan-laoet", de man, die in de kuststroken contrôle houdt op de binnenkomende en uitgaande

LUNA BOND
MADE IN U.S.A.

BOND
U.S.A.

uitgaande schepen (prauwen) en derzelve passagiers.

Dient in de opvolging te worden voorzien, dan werden door de vier leden der rijksraad eerst de gevoelens ingewonnen van de kampong-oudsten, de z.g. "tomalanggai" (=totoewa in Banawa), daarna had de magace-keuze door den rijksraad plaats; bij voorkeur uit de zonen van den overleden vorst - en bij het ontbreken van geschikte kandidaten onder hen - uit de verdere naaste familieleden (kleinzoon, neef) dan wel de leden van den rijksraad zelve.

In zake belangrijke kwesties (voeren van oorlog, sluiten van vrede, huwelijk van den vorst) dienden zij den vorst van advies en voorlichting.

Al is officieel - door de Banawa-overheersching - de rijksraad gedefungeerd, de personen, die adatrechtelijk voor die functies in aanmerking komen, worden nog immer met de oude titelatuur aangesproken en bemoeien zich nog - echter geheel ten goede en ten bate van het gouvernement - met de bestuursvoering, o.a. verleenen zij den kamponghoofden hulp bij de belastinginning.

Dit laatste vernam ik van den bestuurs-assistent van Sabang, Rorimpandey.

De personen, die die titelatuur nog voeren en persoonlijk voor mij verschenen zijn de volgende:

- a. Latjina (djogoegoe), onder La Maracena nog kamponghoofd van Rane Dampelas, nabij Sabang en thans tot èèn kampong met Sabang vereenigd.
- b. Daeng Pala, (sangadji), gewezen kamponghoofd van Siojong.
- c. Kalibambang (hoekoe) thans gewoon landbouwer.
- d. Samscedin (kapitan laeet) thans gewoon landbouwer.

Omtrent

LEMMING BOND
MADE IN U.S.A.

Omtrent de rechtstreeksche afstammelingen van den laatsten magaoe Imoigi (in 1923 te Sabang overleden) zij het volgende vermeld.

Uit zijn huwelijk met Halidja (zuster van den djogoegee Latjina) werden de volgende kinderen geboren.

1e. Lepasindringi, vader van het huidige kamponghoofd van Sabang, Lamasceada, landbouwer en analphabeet (oud \pm 50 jaar).

2e. Vrouwe I Lele, moeder van het huidige districtshoofd van Noord Banawa, (Laparandengi) en echtgenoot van Banawa's groote vorst La Maraena.

3e. Malaminggoe, landbouwer, anaphabeet \pm 40 jaren oud.

4e. Kommandoer Lacet, landbouwer, analphabeet, \pm 35 jaren oud

5e. Vrouwe Daipa gehuwd met Akil Ali, kamponghoofd van Pangalasiang.

6e. La Sinjong, landbouwer \pm 30 jaar, analphabeet.

7e. Vrouwe Pala Goena, gehuwd met Kabadina, landbouwer te Siojong.

8e. Vrouwe Ta Boengkoel gehuwd met Daeng Mance-roeng, imam van Siojong.

De voornaamste kampongs in het rijk Dampeld^o (de z.g. kerndorpen) waren Rano Dampelas en Siojong.

De leden der rijksraad waren geen hoofden van zelfstandige rechtsgemeenschappen (kota's of madikaschappen) als in het kernlandchap Banawa van vroeger af bestonden.

Zij waren (zijn) zuiver rijksraadsleden (ambtenaren van den vorst).

Gevraagd naar mogelijk hun bekende verhalen omtrent den vroegeren madika van Boja (Banawa) I Sompaa, die omstreeks 1830 met Dampelas en Balaisang relaties aanknoopte om steun te vin-
den

den in zijn kuiperijen tegen zijn tegenstander Lasabanawa - den madika van Ganti -, gewerd my de mededeeling, dat die naam nog wel bekend was.

I Sempa trouwde in Dampelas met een zekere vrouw Kincama, volle nicht van den vroegeren magaoe Soemboel, welke laatste de vader van den laatsten magaoe Impoigi was.

I Sempa's zoon Gandoelemba was waarnemend magaoe tijdens de minderjarigheid van Impoigi.

Een stamboom kon ik uit de verstrekte - echter verwarde - gegevens niet opmaken.

Een zekere Malamminggoe, in leeftijd het derde kind (tweede zoon) van den overleden, laatsten magaoe, stelde mij een origineel in het Boegineesch en Nederlandsch opgesteld certificaat ter hand, welks inhoud als volgt luidde:

"Certificaat"

" De ondergeteekende, Kommandant van onder"
"staanden bodem, verklaart bij deze, dat hij"
"vergezeld van den Luitenant der Maleyers Ta-"
"djoeda en den heer Peiloer als Tolck, benevens"
"een officier aan den wal bij de bewaners der"
"kampong Dampelas vriendschappelijk is ontvan-"
"gen."
"Bij mijn vertrek werd ik verzocht hun een "
"contract te willen geven als de overige ryken"
"waarop ik antwoordde, zulks aan den Gouver- "
"neur van Celebes en Onderhoorigheden te zul- "
"len voerstellen en dit bewijs voorloopig heb- "
"afgegeven om bij eventuele komst van Zr Ms. "
"Schepen, zij bewijs kunnen leveren van in"
"vriendschap met Gouvernement te willen leven."
"Aan boord van Zr.Ms.Schroefstoomschip Reinier"
"Claeszen den 28sten Maart 1861".

"De Commandant"

"W.G. S. Ort."

Wel een bewijs, dat noch de onderwerpings-
veldtocht van Tomancoeroe, noch I Sempa's rela-
ties met Dampelas verhinderden, dat de Dampelas-
bevolking op een afzonderlijk contract met het
Gouvernement prijs stelde en zich afhankelijk
wilden

MADE IN U.S.A.
FUMIV-BOND

wilden voelen van Banawa.

B. Landschap Balaisang.

Tot het grondgebied van dit landschap is te rekenen het schiereiland Balaisang (vide kaart). Economisch is het van heel wat minder belang dan Dampelas.

De bevolking aan de kusten leeft van vischvangst en ladangbouw.

Omtrent de afkomst van het vorstengeslacht (magaoe) is de volgende legende, aan welke waarheid de primitieve adellijke hoofden en bevolking nog geloof hechten, bekend.

"Tusschen de aan de Zuidkant van Balaisang"
"gelegen kampongs Malei en Keto, nabij het zg."
"Omo-riviertje - liepen eens een man en een "
"vrouw op het strand om schelpen te zoeken."
"plotseling hoorden zij kindergeschrei, kon-"
"den echter nergens in den omtrek een kind "
"ontwaren."
"Op het geluid afgaande kwamen zij bij "
"een rots, die aan den bovenkant een gat ver-"
"toonde".
"Uit dit gat verscheen een klein kind."
"Dit kind was de eerste magaoe van het "schier-"
"eiland en kreeg den naam van Tinador".

In Rano Balaisang (bij het meertje van dien naam gelegen) had ik in het bivak een onderhoud met enkele oude adellijke personen, waaronder een zekeren Lantera, die nog met den titel van magaoe werd aangesproken en de zoon bleek van den voorlaatsten (zelfstandigen) magaoe, n.l. Saletu.

Navraag doende naar het door La Maracena gesloten huwelijk met een zuster van den vorst van Balaisang, werd mij medegedeeld, dat La Maracena niet met een zuster van een der vorsten was gehuwd, wel met een niet geheel volwaardige adellijke vrouw.

Dat die vrouw een dochter zou zijn van een zekeren Ipogoema kwam hun ongelooflijk voor.

Ipogoema was n.l. een broeder van Balaisang's eerste vorst Tinador.

Na Tinador, de op bovennatuurlijke wijze geboren eerste vorst, waren - volgens hun zeggen - achtereenvolgens de volgende magaoe's aan de regeering geweest.

- a. Maradia Ipogoema
- b. Maradia Totoili (zoon van Tinador)
- c. Maradia Teras (jongere broeder van b)
- d. Tenegasse (zoon van b)
- e. Kaloeskoe (zoon van c)
- f. Tassa (broeder van e)
- g. Sabandar (zoon van f)
- h. Tando (schoonzoon van g)
- i. Saletto (zoon van h)
- j. Maresoe (zoon van g), Balaisang's laatste vorst.

k. Lantera, die in werkelijkheid geen vorst meer is, doch nog den magaoe-titel voert.

Volgens inlichtingen kwam tijdens Maresoe's regeering Balaisang onder het gezag van Banawa (La Maraena).

Er op geattendeerd, dat volgens de stamboom van Banawa de herkomst van Balaisang's vorsten is terug te zoeken in het Banawa's madika-geslacht van Kanggiroei, wezen de oude adellijken deze mededeeling terug met de opmerking, dat dit wel een uitvinding zou zijn van vreegere Banawa-madika's, maar dat hun eerste magaoe Tinador op bovennatuurlijke wijze uit een gat in een roté was te voorschijn gekomen.

In zijn bestuur over het land werd de magaoe bijgestaan door een rijksraad, bestaande uit de volgende functionarissen

- a. maradia melolo (le rijksgroote)
- b. pabitjara (= woordvoerder)
- g. maradia mogoerang
- d. maradia tombo.

De diverse functies, die zij te vervullen hebben zijn niet streng te scheiden, zooals dit bijv. wel in Dampelas het geval was.

Zij dienden den vorst van voorlichting bij het treffen van belangrijke beslissingen en zyn te beschouwen als ambtenaren van den vorst, zonder zelve een bestuurlijke functie te bekleeden, als bijv. de madika's van Banawa, die tezamen de "pitoenggota" vormen.

Zelfstandige madikaschappen (kotta's) waren op Balaisang ten eenemale onbekend.

Geraakte de functie van Magaoe vacant, dan werden t.a. der opvolging eerst de "tomalangga-i" (orang toewa = kampongoudsten) geraadpleegd.

Deze personen brachten - elk afzonderlijk aan den "maradia-melolo", "pabitjara", "maradia mogoerang" en "maradia tombo" hun advies uit.

Adatrechtelijk gezien - werd het bij het bepalen der keuze voor een nieuwen vorst - billyk geacht, dat de opvolger zooveel mogelijk uit de kinderen van den overleden vorst werden gekozen.

Waren deze nog te jong, dan werd een jongere broeder, ook wel een ander naast familielid of aanverwant (schoonzoon) tijdelijk tot magaoe aangewezen.

De vroeger standplaats van den magaoe was Penjalong, thans nog slechts een kleine gehucht aan de zuidwest-zijde van het meer (Rano Balaisang) gelegen.

De thans nog den titel van magaoe voerenden Lantera is, reeds een bejaard man (+ 60 jaar) en woont in de kampong Malei aan de Zuidkust.

Ondanks het feit, dat de leden der vroegere rijksraad geen officieel ambtelijk gezag in die functies meer bekleeden, zijn hun invloeden op de bevolking nog groot.

Zij verleenen het districts- en Europeesch bestuur nog hulp bij de behartiging van diverse bestuursobjecten (o.a. belasting-inning).

De gewezen maradia melolo is thans kam-
ponghoofd

pongheofd van Rano Balaisang.

De vroegere pabitjara (tjamanggoe) is landbouwer en woont te Malei; de gewezen "maradia mogeerang" (Bool) is een tijd lang kampongheofd van Keto geweest, terwijl de gewezen maradia tombo (Popè geheeten) landbouwer te Malei is.

Omtrent I Sompá, de bekende Banawasche madika van Boja, die + 1830 Balaisang en Dampelas trachtte te betrekken in zijn intrigues tegen den madika van Ganti, wisten de oudsten van het schiereiland slechts mede te deelen; dat zij van dien man in vroeger tijd wel eens hadden hooren spreken; zij wisten niet, dat hij een madika, echter wel, dat hij een kain-handelaar van Donggala was.

De wijze, waarop mij alle inlichtingen werden verstrekt, wees op een afzijdige (zoo niet gesamoufleerd vijandige) houding t.a. van alle kwesties, die met in het kernlandschap Banawa verband konden houden.

C. Landschap Sodjol.

Dit landschap besloeg het gedeelte van het huidige district Noord Banawa, dat van af Babatona aan de kust, reikt tot aan de grens met Tolitoli (de Ogoamas-rivier).

Het telt slechts 2 kampongs, t.w. Bace en Ogoamas. Zoals boven reeds beschreven, werd het door La Maracena geheel onderworpen en vluchtten de familieleden van den toenmaals regeerenden vorst naar Mootong.

Ten slotte zij gememoreerd, dat en Dampelas en Balaisang en Sodjol adatrechtelijk behooren tot de E.g. Tominische rechtsgouw en in ethnologischen en taalkundigen zin (ook al bestaan aparte dialecten) een eenheid vormen.

Zoo bezien vormen zij meer een eenheid met de

de eveneens Tominisch georiënteerde landschappen Tolitoli en Mootong.

Om voorts aan te toonen, dat Dampelas van de drie behandelde rijkjes het belangrijkste is, moge ik hieronder een statistisch overzicht geven van het aantal belastingplichtigen in die landschappen.

Landschap	Kampongs	Aantal belasting- plichtigen in 1935
Dampelas	Tamboe	189
	Siweli	159
	Siboelalo	71
	Sibajoe	174
	Sabang	322
	Siojong	368
	Rerang	258
	Pangalasiang	115
	Babatona	208
Totaal 9 kampongs		1864
Balaisang	Labea	173
	Malei	214
	Keto	122
	Rano Balaisang	81
	Pomoloeloe	187
Totaal 5 kampongs		777
Sodjol	Bae	162
	Ogoamas	184
Totaal	2 kampongs	346.

Paragraaf VI.

Bijzonderheden omtrent den persoon van Rohana.

Korte inhoud:

Voor opvolger van La Maracena was Rohana - zij het ook achter de schermen - door de pi-toenggota candidaat gesteld.

Reeds werd boven uiteengezet, dat Rohana reeds

het ambt van Zelfbestuurder niet wilde ambieeren, daar hij geen werktuig wilde zijn van zijn in feite tot abdicatie gedwongen vader.

Rohana, thans ongeveer 39 jaar oud, is geboren uit het huwelijk van La Maraena met Identai uit een een adelijk (madika) geslacht.

Met toestemming van de "pitoenggota" huwde hij met La Boesa (Boesa), dochter van den oudmadika van Bale, La Malonda, die in het bloedig drama te Donggala in 1904, den Kapitein der Boegineezen doodstak.

In 1907 wordt hij president van de S.I., keert zich echter al spoedig van die vereeniging af en houdt zich later geheel afzijdig van elke politiek-godsdienstige beweging, vraagt in 1926 ontslag als districtshoofd van Zuid Banawa, wordt na een ambtelooze periode in 1933 weer districtshoofd van Zuid Banawa, wat hem des te gemakkelijker viel, daar zijn zwager een persoonlijke vijand, de Zelfbestuurder La Gaga in 1933 werd ontslagen, zoodat hij niet onder laatstgenoemde behoefde te dienen, hetgeen hij volgens latere bekentenis, immer een bezwaar voelde; te meer, waar hij zich zelve gerechtigd tot het zelfbestuurschap achtte.

Zijn verknochtheid aan de S.I. beginselen zijn toe te schrijven aan de jeugdige idealisme; het oordeel van de bestuursambtenaren, die met hem werkten sedert Augustus 1933 zijn gunstig; onder Europeesche leiding heeft hij goed werk gepresteerd.

Uit Rohana's huwelijk met Boesa werden drie dochtertjes geboren, uit het huwelijk met vrouwe Kalaroe, een niet volwaardig adelijke vrouw uit Dampelas, een zoontje en een dochtertje.

Rohana dankt zijn ontwikkeling in hoofdzaak aan op last van zijn vader La Maraena genoten huisonderwijs.

De figuur van Rohana past uitsluitend bij de pitoenggota-federatie; de invloed, die zyn vader

vader in Noord Banawa had, door persoonlijke eigenschappen en belangen, mist hij ten eenenmale.

Over Rohana, thans districtshoofd van Zuid Banawa is het oordeel geenszins gunstig geweest. Dit blijkt o.a. uit het schrijven van den Assistent Resident van Donggala ddo. 20 Januari 1933 No. 6274/1, waaruit ik het volgende moge aanhalen:

"Rohana oud 36 jaar, geboren uit het huwelyk van La Maracena en Identai is gehuwd na hier-
"voor toestemming van de pitoenggota te hebben
"verkregen, met La Boesa, dochter van La Malon-
"da, de oud-madika van Bale. "

"Na het aftreden van La Maracena in 1916 "
"wenschte hij, hoewel volgens zijn beweringen "
"hiertoe door zijn vader aangezocht, niet voor "
"de functie van zelfbestuurder in aanmerking te "
"komen, omdat hij dan genoodzaakt zou zijn om "
"zijn beroep, nl. het handeldrijven in ebben- "
"hout, wat toen ten tijde een lucratief bedrijf "
"was, te staken."

"Benigen tijd na de verheffing van La Gaga "
"sloot hij zich aan bij de toen in opkomst zynde "
"S.I. en werd in 1917 tot president dezer ver- "
"eeniging aangesteld."

"Van deze vereeniging werd hij, de radja- "
"zoon, de groote stuwkracht, hetgeen o.m. blykt "
"uit het rapport Ziesel, waarin als volgt over "
"hem geoordeeld wordt:

"Tot president werd aangesteld, Rohana, zoon "
"van de oud-Radja, wegens plichtsverzuim ont- "
"slagen dorpsheofd, die zijn tijd in ledigheid "
"doorbracht, schulden makende en sedert eenige "
"maanden S.I.lid."

"Spoedig nam Rohana een zeer werkzaam aan- "
"deel in de verspreiding der S.I. beginselen, "
"niet alleen in de onderafdeeling Donggala, doch "
"ook daar buiten."

"Want toen in April 1917 Tjokroaminoto per- "
soonlijk

MADE IN U.S.A.
KUNYA BOND

"soonlijk Donggala bezocht voor propaganda "
"doeleinden, "bestond (aldus Ziesel) voorts het "
"plan ook naar Tolitoli te gaan om de S.I.a.l. "
"daar te organiseren", doch van dit voornemen "
"werd afgezien, de president Rohana en de sec- "
"retaris Marzoeki zouden daarheen worden afge- "
"vaardigd. Tegen begin Mei van genoemd jaar ba- "
"gaven zij zich naar Tolitoli en hielden een "
"bijeenkomst in kampong Naloe ten huize van "
"den sjahbandar. Beiden zoowel als de rijks- "
"grooten, werden voor de rapat veroordeeld tot "
"het betalen van een boete wegens vergaderen "
"zonder vergunning van het plaatselyk bestuur, "
"doch de gezaghebber kon geen verder bezwaar "
"hebben tegen de oprichting van een S.I.afdee- "
"ling."

"Zoo was Rohana een der oprichters eener "
"vereniging, welke aanwezigheid in Tolitoli "
"later zulke noodlottige gevolgen zou hebben. "
"Eveneens in Donggala ging hij voort met het "
"maken van propaganda."

"Hij had succes, het ledental nam onder zyn "
"presidium toe, was tegen het einde van 1917 "
"tot ongeveer 800 gestegen."

"Doch de tegenpartij stond ook niet stil."

"Beducht van den invloed, welke de zoon van "
"den alom bekenden Radja op de bewoners uitoe- "
"fende, zochten de in functie zijnde radja's in "
"de onderafdeelingen Donggala en Paloe steun by "
"diens vader, den vader van de P.R.B. (d.i. "
"Perserikatan Radja Banawa")."

"De oud Radja zag in, dat met zijn zoon "
"als president, het gezag van het zelfbestuur "
"niet werd gediend en dat Rohana bezig was zich "
"zelf in het ongeluk te storten. Hij wendde zich "
"tot het bestuur verzocht het met zijn zoon nog "
"eens te willen probeeren en dezen aan te stel- "
"len tot districtshoofd. In Mei 1918 deed zich "
"de gelegenheid daartoe voor en Rohana werd "

"benoemd tot Madika Matoewa. In dienst van het
"Zelfbestuur zijnde, trad hij uit de S.I. en "
"schaarde zich spoedig bij de P.R.B."

"Na zijn uittreden heeft Rohana geen con-
"tact meer gehad met de S.I. welke, nu missande"
"de steun van een der radjazonen, spoedig daar-"
"na in de onderafdeeling Donggala doodbloedde."

"Hoewel de vervangster der S.I. de P.S.I.I."
"hem kort na haar optreden ter plaatse (1932-"
"aanzocht om als lid toe te treden, heeft hij "
"hieraan tot nog toe geen gevolg gegeven. Gedu-"
"rende de tijd dat Rohana als districtshoofd "
"werkzaam was, tot 1921 in Sabang en later tot "
"1926 in Zuid Banawa wordt omtrent hem weinig "
"of niets vermeld. Alleen wordt èèn onregelma-"
"tige handeling weergegeven. In 1922 maakte hy"
"zich met den Radja van Banawa schuldig aan "
"knevelarij."

"Beoordeelingen betreffende zijn ijver, be-"
"kwaamheid enz. zijn niet aanwezig."

"Indien eenige waarde mag worden gehecht"
"aan het oordeel van de twee in Donggala werk-"
"zaam zijnde bestuurs-assistenten, die hem bei-"
"den in zijn dienstverrichtingen hebben meege-"
"maakt, dan zou dit minder gunstig moeten luiden

"Hoewel hij wat verstandelijke vermogens de"
"meerdere van La Gaga is, is hij wat dienstyver"
"en betrouwbaarheid betreft zijn gelijke."

"In Mei 1926 vroeg hij op grond van ziekte"
"(hij leed aan een ernstige oorontsteking) "
"ontslag uit den dienst, welk ontslag hem eer-"
"vol werd verleend".

"Daarna bleef hij eenige maanden in het "
"ziekenhuis in Paloe, waaruit hij half genezen"
"werd ontslagen. Eerst een jaar na dien was hy"
"geheel genezen."

"Hij vestigde zich toen in Tandjong Batoe,"
"vanwaar zijn vrouw afkomstig was en ging zich"
"aan den landbouw wijden."

"Behalve een ladang, waarop mais en ryst"
"verbouwd werd, bezat hij eenige klapperboomen"
"welke hem evenwel niet voldoende opleverden "
"om hiervan te kunnen leven."

"Voor het overige teerde hij op de klapper-"
"boomen van zijn schoonvader La Malonda en zyn"
"oom La Gonde, (woonachtig in Ganti) welke laat-"
"ste, behalve Rohana ook de andere zonen van "
"La Maracena op zich af zag komen."

"In 1928 vestigde Rohana zich te Ganti, waar"
"hij tot op heden woonachtig is. Af en toe ver-"
"bleef hij eenigen tijd op Sabang, waar zyn "
"tweede vrouw Kalaroe, van moederszijde geparen-"
"teerd aan de magace's van Dampelas, woonde."

"Zoo bracht Rohana na zijn ontslag zijn tyd"
"al landbouwende en terende op familie door. "
"Noch met de politiek, noch met de bestuurs-"
"zaken, het zelfbestuur betreffende, bemoeide"
"hij zich."

"Voor zoover na te gaan trachtte hij eeni-"
"nigen invloed ten eigen bate op de bevolking "
"uit te oefenen, hetgeen niet gezegd kan worden"
"van La Maracena's andere zonen."

"Hoewel hij en La Gaga doods vijanden waren"
"bracht hij betreffende diens handelingen geen"
"klachten voor, doch liet dit over aan zijn "
"jongere broers."

"De zes jaren van ambteloos burger gleden"
"in Zondagsche gelijkmatigheid voorbij; in het"
"oog loopende gebeurtenissen die vermeldens- "
"waard zijn en een juistere blik op zijn karak-"
"ter werpen kwamen niet voor."

"Het oordeel van den Assistent Resident "
"van Donggala de heer Junius, vastgelegd in het"
"journaal van den Controleur van Donggala van "
"Mei 1927 moge tot slot hier worden weergegeven:"

"Een krachtige figuur is het niet. Waar- "
"schijnlijk, dat de staat van ambteloos burger"
"hem geleerd heeft, dat het noodig is zich in"
"het leven in te spannen om er te kunnen komen."

"De geringe hoop op verbetering neergelegd"
"in deze woorden kan deserzijds niet worden "
"onderschreven."

"Minder dan ooit te voren heeft Rohana zich"
"ingespannen, doch hij heeft het leven aanvaard"
"zooals het was, daarbij terend op een ander."

"En indien inspanning noodig was, was het in
"dezen ambteloozen tijd."

"Onder mededeeling van het vorenstaande is "
"de veronderstelling niet gewaagd, dat Radja"
"Rohana niet zal verschillen van den burger Ro-"
"hana."

Dat dit oordeel ernstig dient te worden her-
zien, moge ik thans aantoonen
1e. M.I. is thans volkomen opgehelderd, waarom
Rohana geen opvolger van La Maracena wenschte
te worden.

De indertijd door hem aangevoerde bezwaren,
naar het uiterlijk van meer egoistisch-materia-
len aard, camoufleerden slechts de diepere oor-
zaak van zijn weigering.

Hij wenschte geen schijnvorst te worden,
een marionet van den niet geheel vrijwillig
afgetreden La Maracena, een positie, waarin de
als zoon van La Maracena voorgestelden La Gaga
aanvankelijk verkeerde.

2e. Later wenschte hij ook de functie van dis-
trictshoofd niet langer te ambieeren, daar hij
de door de adat aangewezen vorst van Banawa zou
moeten zijn en geenszins geporteerd was voor het
bekleeden van een ondergeschikte functie en dat
nog wel onder een onbetrouwbaren zwakkeling als
La Gaga, die bovendien zijn persoonlijke vijand
was.

3e. Toen La Gaga als vorst van het tooneel ver-
dween en mede in overleg met den toenmaligen
Resident van Manado, Dr. Visman, besloten werd
Rohana tot districtshoofd van Zuid Banawa te be-
noemen, hetgeen ook bij besluit ddo. 7 Augustus
1933 No. 2 geschiedde, gaf Rohana ondubbelsinnig

te

te kennen, dat hij dit ambt gaarne zou ambieeren
4e. M.i. rijst de vraag of niet te veel over
het hoofd werd gezien, dat Rohana ... als vele
anderen - kind van zijn tijd ... bij het zich
begeven in de politiek van die dagen (S.I.)
nog een jeugdig, onervaren persoon van even 20
jaren was, opgevoed in een streng Mohammaedsch
milieu, waar uiteraard en gezien de toenmalige
houding der Regeering jegens S.I. gevoegd nog
daarbij de heerschzucht van zijn feodaal ge-
orienteerden vader, een voedingsbodem aanwezig
was, waarop hij zich in die bepaalde richting
verder ontplooidde. Rohana ... dit kan ik met
nadruk verklaren uit de vele persoonlijke aan-
rakingen ... ziet nu zelve in, dat die richting
fout was.

Hij heeft die richting ook geheel verlaten,
weigerde dan ook, toen in 1932 - 1933 de P.S.I.
I.beweging in Donggala sterk begon op te leven,
tot die vereeniging als lid toe te treden.

Men vergete niet, dat Donggala in het jaar
1916 nog slechts een luttel aantal jaren (n.l.
sedert 1905) onder daadwerkelijk Europeesch
bestuur was en de voordeelen, die dit Europeesch
bestuur brachten, als vanzelfsprekend, nog niet
door Rohana werden onderkend.

Kan men in zekeren zin niet een parallel
trekken met andere vorstentelgen en vorsten el-
ders, die in de voor-gouvernements-periode en
ook nog gedeeltelijk in die periode zelve, zich
allerlei afwijkingen van door het gouvernement
gestelde eischen van billijk- en rechtvaardig
bestuur veroorloofden, zich schuldig maakten
aan koppensnellen (landschap Koelawi), aan
paardediefstallen (Timor), zoo niet gewapender
verzet tegen het gouvernement pleegden? (Atjeh).

Ik althans zie niet in, waarom Rohana's vroe-
gere daden en gestes op een zoo'n gevoelligen
balans dan wel een goudschaaltje dienen afge-
wogen.

Ik dien te wijzen op het mondeling oordeel dat door de verschillende bestuursambtenaren, na het vertrek van den heer Veenbaas naar Parigi over Rohana is uitgebracht, n.l. dat van den heer Dormeier, thans wd. Controleur van Parigi, die 1½ jaar met Rohana samenwerkte en dat van den gezaghebber Van Son, die met hem na dien, n.l. van af April 1935 tot medio September 1935, in nauw contact is geweest.

Dit oordeel luidt onvermengd gunstig; kan ook door mij, die meerdere malen met hem in Zuid Banawa tourneerde, geheel worden onderstrept.

Rohana heeft zich ontwikkeld tot een flink en ijverig districtshoofd, van wien het Europeesch bestuur veel steun ontving bij de regeling der zaken.

Aan hem zijn o.m. de uitstekende resultaten der belastinginning in 1934 en 1935 te danken.

Propaganda voor een betere sawah-bewerking en uitbreiding van het sawah-areaal werd door hem met kennelijk succes gevoerd.

Ook fysiek is hij geheel voor zijn taak berekend; hij ziet niet op tegen vermoeiende tournee's naar de boschreserve-streken, geeft ook op rechtszittingen van een grooten madjelis blijken van een helder verstand en kennis van de adat.

Rohana is met twee vrouwen getrouwd
1e. vrouwe Boesa, dochter van den oud-madika van Bale, La Malonda. Uit dit huwelijk werden drie dochters geboren.

- a. Ilisi, thans + 14 jaar.
- b. Ibila, " + 13 jaar.
- c. I Rieo, " + 12 jaar.

2e. vrouwe Kalaroe, een uit Dampelas (Noord Banawa afkomstige, niet volwaardig adellijke vrouw van Boegineesche herkomst. Uit dit huwelijk werden twee kinderen geboren, die dus qua-afkomst niet tot de "madika-ntasa" kunnen worden gerekend

kend

kend.

1e. een zoon Wawo, oud 11 jaar, leerling der particuliere H.I.S. te Donggala.

2e. een dochter Betje (oud 7 jaar) leerlinge der volksschool te Donggala.

Zijn ontwikkeling dankt Rohana in hoofdzaak aan op last van zijn vader La Maracena genoten huisonderwijs.

De figuur van Rohana past m.i. alleen en uitsluitend bij de "federatie der acht gemeenschappen", door huwelijk nauw aan elkaar verbonden, waarvan zeven een madika als hoofd hadden, de achtste eveneens een madika, die tevens het hoofd van de geheele federatie was en verkozen werd door de zeven kota's, de federatie dus, die men in het eigenlijke kernlandschap, administratief omvattende de huidige districten Zuid en Midden Banawa aantreft, en kortweg "pitoenggota" noemt.

Had La Maracena in het veroveringsgebied invloed door zijn persoonlijke eigenschappen en belangen, de laatste ontstaan door de hem gevolgde inhuwelijkspolitiek, aan Rohana kan alleen invloed in Noord Banawa worden ontzegd, ook al heeft hij indertijd een welgestelde Boegineesche, niet adellijke vrouw uit Dampelas getrouwd.

Paragraaf VII.

Bijzonderheden omtrent den persoon van Laparandengi.

Korte inhoud:

De oorspronkelijke ongunstige oordeelvelingen over Rohana waren oorzaak, dat de aandacht werd gevestigd op een anderen zoon van La Maracena, n.l. Laparandengi, geboren uit het in 1906 gesloten huwelijk van La Maracena met I Lelo; dochter van den toenmaligen magace van Dampelas.

Dit huwelijk wordt door de "pitoenggota" niet

niet als een vorsten-huwelijk erkend, daar zelve buiten de voorkennis van de pitoenggoten was gesloten, dientengevolge kan streng adatrechtelijk bezien, Laparandengi geen candidaat voor het geheele Banawa-rijk zijn.

Laparandengi, ± 22 jaar oud, heeft de Gouvernements Inlandsche School 2de klasse en de particuliere H.I.S. ter plaatse doorlopen en na gedurende $\frac{1}{2}$ jaar schrijver op het Radja-kantoor te Donggala te zijn geweest, tot districtshoofd van Noord Banawa benoemd.

In het "veroveringsgebied Noord Banawa" wordt hij op zijn plaats geacht, niet in het kernlandschap Banawa.

Hij werkt te Sabang onder toezicht van den bestuursassistent Rorimandey (tevens wd. Radja), voldoet goed en heeft adatgezag.

Het waren de oorspronkelijk ongunstige oordeelvellingen over Rohana's eigenschappen en daden, die er toe leidden, dat de aandacht werd gevestigd op een anderen zoon van Banawa's grooten vorst, n.l. Laparandengi.

Zijn moeder was I. Lele, dochter van den magae (vorst) van Dampelas, wiens rijk niet meer zelfstandig was, doch door verovering bij Banawa gevoegd.

Als boven reeds vermeld was het La Maracena die de banden met de reeds vroeger veroverde en onderworpen gebieden versterkte door inhuwelyking in de vroeger vorstengeslachten.

Het huwelijk van La Maracena met de dochter van dit Dampelas-vorsten-geslacht, werd buiten voorkennis van de "pitoenggota" in het jaar 1906 aangegaan; La Maracena, wiens politiek er van meest af aan op gericht was de "pitoenggota" in zijn

zijn politieke nastrevingen en avonturen (waarin hij zich tevens een groot levenskunstenaar be-
toonde) op zij te zetten, vond het voor zijn
eigen weloverwogen plannen niet noodig, toe-
stemming tot dit huwelijk te vragen.

Men bedenke dus wel, dat Laparandengi - for-
meel-adatrechtelijk bezien (t.w. naar de in-
zichten van de "pitoenggota") geen kandidaat
voor het zelfbestuurschap over het geheele
Banawarijk kan zijn.

De "pitoenggota", ook in zijn huidige forma-
tie erkent dit buiten haar medeweten om gesloten
huwelijk niet als echt, t.w. niet als een vor-
sten-huwelijk.

Deze Laparandengi werd, zooals reeds boven
toegelicht, de figuur, waarop het Europeesch
bestuur de aandacht ging vestigen; toen men tot
de m.i. niet juiste conclusie kwam, dat een
eventuele "Radja" Rohana niet zou verschillen
van den "burger" Rohana.

Laparandengi is thans \pm 22 jaar oud, heeft
de gouvernements Inlandsche school 2de klasse
en de Particuliere Hollandsch Inlandsche school
ter plaatse met vrucht doorloopen, spreekt,
verstaat althans de Nederlandsche taal, werd 12
October 1932 benoemd tot schrijver op het Radja-
kantoor te Donggala (de bestuursassistent Ro-
rimpandey werd op dienzelfden datum tot wd.
Zelfbestuurder benoemd), en bij Zelfbestuurs-
besluit ddo. 7 April 1934 No. 2 na dus een seke-
ren, ook benoedigden leertijd te hebben door-
loopen, benoemd tot districtshoofd van Noord
Banawa.

Tot dusverre is hij ongehuwd.

M.i. zou het een onderschatting zyn van de
nog heerschende adatrechtelijke opvattingen en
invloeden der oude geslachten, Laparandengi als
candidaat-zelfbestuurder voor het geheele ryk
Banawa naar voren te brengen; ik leg daarbij
den nadruk op "geheele rijk".

In het "veroveringsgebied" Noord Banawa Laparandengi geheel op zijn plaats.

In hem zien hoofden en bevolking vertegenwoordigd, de macht en het aureool van den grooten vorst en levenskunstenaar La Maracena, echter ook de afstammeling van het in dit veroveringsgebied belangrijkste vorstengeslacht van Dampelas.

Dit is ook de opvatting, o.a. van den wd. zelfbestuurder van Banawa, den Minahassischen bestuursassistent Rorimpandey, die hoewel als waarnemend radja in Donggala zelf behoorende te resideeren, om utiliteitsredenen, n.l. voor het uitoefenen van toezicht op het jonge districts-hoofd Laparandengi bij besluit van den Assistent Resident van Donggala ddo. 30 Maart 1934 No.6, goedgekeurd door den Resident van Manado bij besluit ddo. 19 Juni 1934 No. BB 6/2/1, naar de districts-hoofdplaats van Noord Banawa, Sabang, werd geplaatst.

Laparandengi heeft zich, evenals Rohana in Zuid Banawa, ontwikkeld tot een flink districts-hoofd.

Hij heeft initiatief, liefde voor het bestuurswerk, boven aladatgezag.

Bij de bevolking en hoofden is hij geliefd; zelfstandig handelen kan hij ook.

Slechts in verband met zijn jeugdigen leeftijd is het gewenscht, dat nog eenigen tyd leiding van en contrôle op hem bewerkstelligd worde door een bestuursassistent.

Paragraaf VIII.

Enkele slotopmerkingen.

Ofschoon de hieronder volgende opmerkingen slechts ten deele met de opvolgingskwestie van Banawa in verband staan, heb ik gemeend deze naar voren te moeten brengen nu de als verwachtbaar door te voeren "Bestuurshervorming" mogelijk mede zal brengen hergroepering van administratieve

tieve eenheden.

De afdeling Donggala is samengesteld uit vier onderafdeelingen, in elk waarvan meerdere landschappen liggen, die niet alle tot een zelfde adatrechtelijke- taalkundige en ethnologische groep of gouw behooren.

a. Van de in de onderafdeeling Donggala gelegen landschappen Tawaeli en Banawa, is Tawaeli geheel, Banawa slechts ten deele (n.l. alleen t.a. van het kernlandschap Banawa, administratief dus Zuid en Midden Banawa) tot de Kajelische groep te rekenen; Noord Banawa (district Noord Banawa) behoort tot de Tominische gouw.

b. Van de in de onderafdeeling Paloe gelegen landschappen behooren Paloe en Sigi-Dolo tot de Kajelische gouw, Koelawi behoort in ethnologisch taalkundig - en adatrechtelijken zin tot de in de afdeling Poso gelegen Toradjasche landschappen Bada en Napoe.

c. Van de in de onderafdeeling Parigi gelegen landschappen, behoort een gedeelte van Parigi (n.l. dat, omvattende het district Zuid Parigi) tot de Kajelische, het andere gedeelte (district Noord Parigi) en het landschap Mootong tot de Tominische groep.

d. Het landschap Tolitoli, omvattende de onderafdeeling Tolitoli is Tominisch georiënteerd.

Bij verdere perfectioneering van het wegenstelsel, waarmede thans krachtig is aangevangen en wat o.m. zal impliceren het tot stand komen van een autowegverbinding tusschen Tomini (landschap Mootong) en de noordkust van Tolitoli tengevolge waarvan een ook uit bestuurlijk oogpunt van belang zijnde snellere communicatie tusschen die twee Tominisch georiënteerde gebieden mogelijk wordt, heeft het allen zin, althans in de toekomst, de landschappen Tolitoli en Mootong en het eveneens Tominisch georiënteerde Noord Banawa, dat aan Tolitoli grenst, samen te voegen tot een volwaardige onderafdeeling, aan welke qualificatie

qualificatie Tolitoli zelve thans niet voldoet.

Samenvoeging der Kajelijsch georiënteerde landschappen (kernlandchap Banawa, Paloe, Sigi-Dolo en Parigi) tot een onderafdeeling heeft dan allen zin.

Voor het in de onderafdeeling Paloe gelegen landschap Koelawi zal samenvoeging met de andere Toradjasch georiënteerde berglandschappen Bada en Napoe in de toekomst misschien mogelijk zijn.

Een en ander is niet bedoeld als een direct voorstel, echter als een geste, waarmede rekening kan gehouden, nu t.a. van Noord Banawa een beslissing dient genomen, waarmede een mogelijke hergroepering van in ethnologisch- taalkundig- en adatrechtelijken zin gelijkgestemde landschappen in nieuwe administratieve eenheden (onderafdeelingen) valt of staat.

Paragraaf IX.

Resumé wat betreft de tot standkoming van den huidige toestand.

1e. Enkele in vroegere jaren min of meer zelfstandige rijkjes (madikaschappen) gelegen aan de Paloebaai worden door omstandigheden gedwongen op te treden tegen een gezamenlijke vyand, wat de vorming van een soort bondgenootschap in Mandareeschen trant (de z.g. "pitoenggota" tot gevolg heeft.

Enkele dezer madikaschappen betwistten elkaar de hegemonie, tot dat - mede met behulp van het Gouvernement de madika van Ganti - La Maraena als winnaar uit het strijdperk treedt en zich als vorst van Banawa kan beschouwen.

2e. La Maraena's streven is er op gericht, de macht der "pitoenggota" die in bestuurlijke zaken veel zeggenschap heeft, te beknotten. Zulks gelukt.

De losse banden van het kernlandchap Banawa met het door voorgangers reeds "officieel"

onderworpen

onderworpen "veroveringsgebied" Noord Banawa, worden door La Maracena nauwer aangehaald door inhuwelijking in de aldaar regeerende geslachten.

3e. Na zijn in feite gedwongen abdicatie, dit in verband met zijn feodaal-georiënteerd optreden, wordt La Maracena in 1916 opgevolgd door zijn schoonzoon La Gaga, die - adatrechtelijk bezien - tot die opvolging niet gerechtigd was.

Men volgens de "pitoenggota" voor zelfbestuurder geëigende candidaat, t.w. het huidige districts-hoofd van Zuid Banawa, de zoon van La Maracena (Rohana) bleek na het aftreden van zijn vader (La Maracena) niet genegen zelfbestuurder te worden - overtuigd als hij was, dat hij slechts schijnvorst zou zijn.

La Gaga blijkt een onbetrouwbaar, futloos vorst. Hij wordt wegens gepleegde strafbare handelingen bij gouvernements-besluit ddo. 13 Februari 1933 No. 35 van zijn waardigheid ontheven.

Het bestuur over het landschap Banawa wordt na dien en tot op heden gevoerd door den Minahas-sischen bestuursassistent Rorimpandey, na La Gaga's schorsing bij besluit van den Resident van Manado ddo. 21 October 1932 No. L 3/2/20, tijdelijk met de functie van zelfbestuurder belast. De "pitoenggota", te beschouwen als een soort rijksraad, die naar vaste regelen de vorstenkeuze bepaalt, is sedert La Maracena's optreden geheel op den achtergrond gedrongen.

Officieel bestaat zij niet meer. Vele leden - individueel genomen - zijn niet tot eenige zelfwerkzaamheid in staat te achten.

Achter de schermen speelt zij nog een belangrijke rol en is als invloedrijk "college" niet te onderschatten.

Enkele personen, qua-bloedvolwaardigheid (madika ntasa) voor de opvolging in aanmerking komende, kunnen, waar zij andere qualiteiten missen, geen candidaat voor het zelfbestuurderschap worden

worden gesteld.

De in leeftijd op die personen volgende "madika ntasa", is Rohana, districtshoofd van Zuid Banawa.

Niet alle madikaschappen, gelegen in de huidige districten Zuid en Midden Banawa vormen territoriale eenheden, zoodat een eventuele omvorming in onderdistricten practisch niet is te verwezenlijken, een omvorming, die voorts in strijd is te achten met het regeeringsprincipe t.a. van het doen verdwijnen van het z.g. "instituut der landsgrooten."

5e. Het huidige district Noord Banawa is te beschouwen als het "veroverings-gebied" van het kernlandschap Banawa en bestond vroeger uit de rijkjes Dampelas, Balaisang en Sodjol.

Qua zielental, oppervlakte en economische beteekenis is Dampelas als het voornaamste rijkje te beschouwen, Sodjol bestaat thans practisch slechts uit twee kampongs; het vroegere vorstengeslacht is naar Mootong (Tinombo) uitgeweken.

Noch in etnologischen, noch in adatrechtelijken en taalkundigen zin vertoont Noord Banawa eenige gelijkenis met het kernlandschap Banawa.

Dit veroveringsgebied behoort tot de Tominische groep of gouw, in tegenstelling met het kernlandschap Banawa, dat Kajelisch is.

Mede door het ontbreken van vroegere zelfstandige madikaschappen verschilt het qua bestuursconstructie - geheel van de federatie der pitoenggota in het kernlandschap.

Hoofden en bevolking in Noord Banawa voelen zich met het kernlandschap niet een.

Aan den band, die La Maracena tusschen Noord Banawa en het kernlandschap legde, moet meerendeels persoonlijke waarde worden gehecht.

6e. Rohana, het huidige districtshoofd van Zuid Banawa, thans + 39 jaar oud, zoon van La Maracena en vrouwe Ideintai, is volgens de opvattingen van de vertegenwoordigers der oude adellijke geslachten

slachten (i.c. "pitoenggota") in het kernland-
schap Banawa, de geëigende persoon voor het
zelfbestuurderschap.

Een oorspronkelijk ongunstig oordeel over
zijn persoon - verband houdende met het op jeug-
digen leeftijd bekleeden van het voorzitterschap
der S.I. - dient herzien, nu mede gebleken is,
dat hij tot volle tevredenheid van het Euro-
peesch bestuur heeft gewerkt en zijn aanvanke-
lijke weigering een zelfbestuursfunctie te be-
kleeden, is opgehelderd.

In het kernlandschap Banawa zal hij volledig
adat-gezag genieten; dit kan niet gezegd t.a.
van het essentieel geheel aan dit kernlandschap
verschillende "veroveringsgebied" Noord Banawa,
waar zijn vader door banden van persoonlijken
aard invloed had en waar aan de "pitoenggota"
alle gezag en invloed dient ontzegd.

7e. Laporandengi, het huidige districtshoofd van
Noord Banawa, oud ± 22 jaar, zoon van La Marace-
na en een dochter van den laatsten zelfbestuur-
der (magace) van Dampelas geniet in Noord Banawa
adatgezag.

Qua ontwikkeling, qualiteiten en ijver zou
hij voor zelfbestuurder in aanmerking komen, ech-
ter niet voor het geheele rijk Banawa.

Het huwelijk waaruit hij sproot wordt niet
door de "pitoenggota" als een vorsten-huwelyk
erkend.

In het kernlandschap Banawa zou hij - in
verband met de opvattingen der conservatieve
oude adellijke geslachten (i.c. "pitoenggota")
niet als vorst worden erkend.

Als kleinzoen van den laatsten magace van
Dampelas en gezien de totale ongeschiktheid van
alle zoons van dien laatsten magace eenige amb-
telijke functie te kunnen bekleeden - komt hij
adatrechtelijk bezien - voor zelfbestuurder in
aanmerking in een eventueel als een apart land-
schap te creëren Noord Banawa (Dampelas).

MADE IN N.S.V.
RUMAH BOKID

Ge. Een afscheiding van Noord Banawa, zijnde een Tominisch georiënteerde streek, van het kernlandschap Banawa zal mogelijk dit voordeel hebben, dat bij een eventueel in de toekomst te bewerkstelligen samenvoeging van dit af te scheiden gebied Noord Banawa met de landschappen Tolitoli en Mootong (eveneens beide Tominisch georiënteerd), een nieuw en meerdere natuurlijke eenheid vormend administratief gebied (onderafdeeling bijvoorbeeld) wordt verkregen, dat beter zou passen in het toekomstig bestuurshervormingstelsel.

Hierop dient des te meer gelet, nu de uitvoering van het thans bestaande wegenplan zal leiden tot mogelijkheden van snellere communicatie tusschen genoemde gebieden, vooral door den weg-aanleg tusschen Tomini, in het landschap Mootong (aan de Tominibocht) en de noordkust van Tolitoli.

Paragraaf X.

S l o t a d v i e s .

In aanmerking nemende, dat tusschen de bestuursgeslachten in Banawa en die in het aangrenzende landschap Tawaeli niet de minste relaties van familierechtelijken aard bestaan, beide landschappen vanaf overoude tijden hun eigen zelfstandigen ontwikkelingsloop hebben gehad, dient bij voorbaat een samenvoeging van het rijk Banawa met het landschap Tawaeli, in welks zelfbestuurderschap tot op heden ook nog niet is voorzien, als ongewenscht te worden gequalificeerd.

Thans rest slechts de vraag "Dienen de in taalkundig adatrechtelijk- en ethnologischen zin essentieel verschillende landschapsfederaties, waarvan voor elk dier beide eenheden als zelfstandig

zelfstandig geheel thans een geschikte candidaat, aan alle vereischten van afstamming, geschiktheid, invloed, capaciteiten etc. voldoende, aanwezig is, n.l.

1e. Rohana voor het eigenlijke kernlandschap Banawa (de federatie der "pitoenggota") administratief bestaande uit de districten Zuid- en Midden Banawa en

2e. Leparandengi voor Noord Banawa (administratief bestaande uit het district Noord Banawa), te worden gescheiden dan wel dienen die streken vereenigd te blijven, onder den "pitoenggota" candidaat Rohana, met zijn jongeren halfbroeder Leparandengi als ondergeschikt districtshoofd in Noord Banawa ? "

Deze vraag dient gesteld, waar scheiding van landschappen lijnrecht ingaat tegen het Regeeringsprincipe om zooveel mogelijk kleine landschapjes te vereenigen tot grootere, zoodra zich daartoe de gelegenheid voordoet.

La Maracena, Banawa's groote vorst en levenskunstenaar was t.a. der samenstelling van de afzonderlijke eenheden reeds een heel eind gevorderd, hetgeen naast zijn persoonlijke eigenschappen ook nog vergemakkelijkt werd door het feit, dat hij - als vertrouwing van het Gouvernement - in de pioniers-periode der daadwerkelijke bestuursbemoeyenissen tegen rigoureuze maatregelen en het uitleven van feudale gester niet behoefde op te zien en iedere intrigue door geweld kon bestrijden en in feite ook bestreed.

Aan dit samensmeltingsproces - gepaard gaande met een potentaten-optreden - maakte het Gouvernement zelve in zekeren zin een einde, door La Maracena tot abdicatie te dwingen, met deze geste tevens veroordeelend zijn in wezen feudale wijze van bestuursvoering.

De futloze en ombetrouwbare La Gaga had in zijn zestien-jarige bestuursperiode zelfs al moeite de zaken van het kernlandschap Banawa in

de hand te houden, laat staan zich met de kwesties van het "veroverings-gebied" - hoe miniem dan ook - in te laten.

Op deze periode volgt er een van volslagen gemis aan contact tusschen beide afzonderlijke landschaps-federaties, te meer, daar de met geen adat-gezag toegeruste waarnemend bestuurder van Banawa, de Mirahassische bestuursassistent Rorimpandey, sedert Maart 1954 niet meer op de zelfbestuurshoofdplaats Donggala resideerde, echter op de districtshoofdplaats Sabang van het district Noord Banawa - dit om Lapanandengi op zijn ambtelijke taak voor te bereiden en hem daarin te bekwamen.

T.a van de vraag of, zool niet nu - dan toch mogelijk in de toekomst - dit samensmeltingsproces met eenig te verwachten succes zal kunnen worden voortgezet, ben ik zelve sceptisch gestemd.

Het Europeesch bestuur, dat immer wisselt, kan uit den aard der zaak deze gang van zaken slechts matig beïnvloeden.

Rohana zelve acht ik niet daartoe in staat; ten eerste, omdat hij de "pushing power" qualiteiten van zijn vader La Maracena mist en het Gouvernement seer zeker niet zou toestaan, dat hij, bij het bezit van die qualiteiten op eenzelfde voortvarende wijze in de interne aangelegenheden van het "veroveringsgebied" zou ingrijpen. Ook onder de op Rohana volgende "madika-ntasa-leden" van het Ganti- en Bale-geslacht zijn momenteel geen personen aan te wijzen, die de hoop rechtvaardigen, dat van hen eenige verwachtingen in die richting kunnen worden gekeesterd.

Hun nazaten zijn reeds allen tot het kampong-milieu afgezakt.

Neemt men daarbij in aanmerking, dat het nieuw bestuurshervorming-stelsel, m.i. mede is gericht op een logische groepeerling van gelijkgeaarde - in ethnologischen, taalkundigen en adat-

rechtelijken

rechtelijken zin - meer overeenkomende landschappen tot administratieve eenheden (onderafdeelingen), dan zal men met een enigszins geforceerd bijeenhouden van heterogene bestanddeelen in één landschap, een later gewenscht geachte samenvoeging van het als dan af te scheiden veroveringsgebied Noord Banawa met de andere Tominisch georiënteerde gebieden (Tolitolu en Mootong) al bij voorbaat moeilijkheden in den weg leggen.

Rohana zelf voelt, dat hij in Noord Banawa geen adatzegaz heeft en ook moeilijk zal verkrijgen. Tijdens een mondeling onderhoud, dat ik 18 September a.p. te mijnen kantore met Rohana had, verklaarde hij uitdrukkelijk tegen een eventuele scheiding der gebieden geen bezwaren te maken en het zelfs gewenscht te achten, ter wille eener politieke rust en ter wille van een goede gezindheid jegens zijn halfbroeder Lapanrandengi, dat die scheiding tot stand zoude komen.

Die scheiding zou m.i. naast overwegingen, terug te brengen op historische en adatrechtelijke gronden; ook gewenscht zijn op redenen van territorialen aard.

Een enkele blik op de schetskaart doet reeds voldoende in het oog springen, dat de versplinterde ligging van het district Noord Banawa t.o. der tot het kernlandschap behoorende districten Zuid Banawa en Midden Banawa een vlotte bestuursvoering t.a. van de te ondernemen dienst-reizen, meer dan in andere landschappen elders, bemoeilijkt en dus een scheiding der gebieden Zuid en Midden Banawa eenerzijds - Noord Banawa anderszijds mede om die redenen, verdedigbaar is te achten, te meer waar het Noord Banawa-district, territoriaal bezien, dus qua-oppervlakte en uitgestrektheid (n.l. 130 zeemijlen langs de kust gemeten) niet in een minderwaardige positie komt te staan en in beide gebieden de bevolkingsterkte - volgens de gegevens der laatste volkstelling - nog respectievelijk 23718 en 10781 bedragen

bedragen.

Al deze factoren in aanmerking nemende, kom ik tot het voorstel:

1e. Het huidige rijk Banawa te splitsen in twee landschappen, t.w. het kernlandschap Banawa (federatie der "pitoenggota") bestaande uit de districten Zuid Banawa en Midden Banawa en het huidige Noord Banawa, bestaande uit het eenige district van dien naam.

2e. Beide landschappen aan te duiden respectievelijk met "Banawa" en "Dampelas", zijnde deze laatste benaming tevens de aanduiding van het qua-oppervlakte, zielental en economische betekenis, belangrijkste landschap, waaruit het huidige Noord Banawa bestond en met welk landschap qua-afkomst de huidige candidaat Laparandengi nauw verbonden is.

3e. Rohana al dadelijk tot het teekenen der "Korte Verklaring" toe te laten t.a. van het landschap "Banawa" en voorts te bepalen, dat hy naast zijn functie van Zelfbestuurder tevens die van districtshoofd van Zuid Banawa blijft uitoefenen, onder toekenning voorts van een maandsalaris ad /150.- 's maands (dit in navolging van de salariering, bewerkstelligd voor zelfbestuurders, bescheiden in economisch gelykwaardig te achten gebieden) en een maandelijksche reistoelage ad /50.-; een en ander ten laste van de onderafdeelingskas van Donggala.

4e. Laparandengi - dit in verband met zijn jeugdigen leeftijd en nog onvoldoende ervaring, nog niet toe te laten tot het teekenen der "Korte Verklaring" t.a. van het te creëren landschap "Dampelas" en hem - voorshands onder leiding van een Inlandsch bestuursassistent met de waarneming van het zelfbestuurderschap over het landschap Dampelas te belasten, onder toekenning van een maandsalaris ad /75.- en een maandelijksche reistoelage ad /30.- een en ander ten laste van de onderafdeelingskas van Donggala, zullende

een

een definitieve verheffing in de waardigheid van zelfbestuurder worden opgeschort, tot een volledige, zelfstandig handelen en optreden mogelijk wordt geacht.

5e. Dat niet worde overgegaan tot het in eere herstellen van de "pitoenggota" als rijksraad voor het nieuwe rijk Banawa en het raadplegen van dit in wezen officieel niet meer erkende "vorsten-kiescollege" slechts worde overgelaten aan den tact van plaatselijk bestuur en zelfbestuurder.

Mocht, om welke redenen dan ook, van hooger hand niet worden ingestemd met boven-voorgestelde scheiding der gebieden, waarvan de onderlinge band gedurende de laatste jaren - ook door het ontbreken van een Zelfbestuurder - nog lossier werd en ook in materieel opzicht nog niet bestaat ook door het ontbreken van een geheel geperfectioneerde autoweg-verbinding en het algeheel ontbreken van een telefonische verbinding - dan zie ik de oplossing alleen in het verheffen van Rohana tot Zelfbestuurder over het geheele thans bestaande landschap met Laparandengi als zijn ondergeschikt districtshoofd.

Aan de adatrechtelijke positie van Laparandengi ware dan in dit geval meerder relief te verleenen, door uitdrukkelijk vast te leggen, dat een latere keuze van districtshoofd van Noord Banawa slechts kan geschieden uit latere afstammelingen van Laparandengi's geslacht dan wel de adellijke in Dampelas bescheiden geslachten.

De eerste oplossing, n.l. de scheiding der gebieden, acht ik niet alleen om huidige toestanden praktisch en voor de hand liggend, echter ook voor mogelijkheden in de toekomst, n.l. de mogelijke hergroeping der landschappen in meer als "natuurlijke en logische eenheden aan te merken" administratieve" ressorten (onderafdelingen), meer passende in het kader van een

nieuw

nieuw bestuurshervormingsstelsel.

Zij is dus niet om momenteele, opportunistische redenen gesteld, boven de tweede oplossing, bij het volgen waarvan èn Europeesch Bestuur èn Zelfbestuurder immer bedacht moeten zijn op eventueele intrigues van een Rohana- en Laparandengi-aanhang, gevolg en uitvloeisel van de oude animositeits gevoelens van heerschende en overheerschte, conservatieve geslachten in elk der kennelijk van elkaar verschillende gebiedsdeelen.

Donggala, 24 Januari 1936.

De Assistent Resident van Donggala,

Surenberg
F. M. V. BO
W. DEIN U. S. A.
A. C. U. M. E. D. A. M.

Stamboom

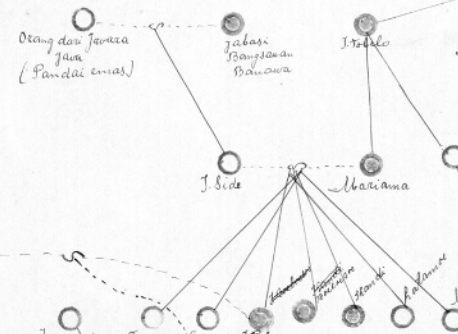
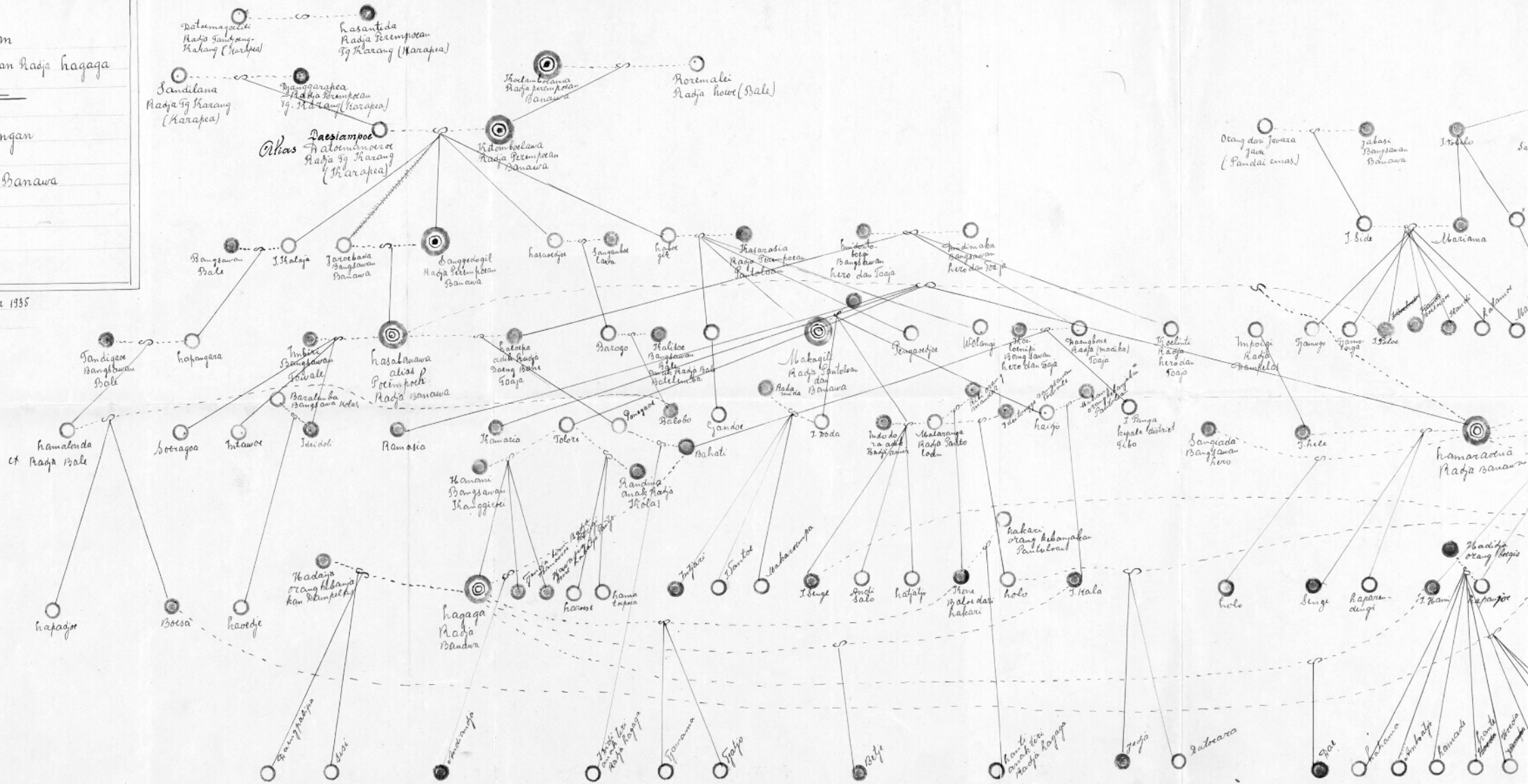
Raja hamaratua dan Raja hagaga
Banawa

Keterangan

- ⊙ Raja Banawa
- ⊙ Raja Perempaan Banawa
- laki-laki
- Perempuan
- kawin dengan
- + Mati

Dibuat pada 26 h. b. September 1935
Jepata Kampeng Kolais

[Signature]

Stamboom

Raja hamaradua dan Raja hagaga Banawa

Keterangan

- ⊙ Raja Banawa
- ⊙ Raja Perempaan Banawa
- haki-haki
- ⊙ Perempaan
- - - - - Kawin dengan
- + Mati

Di bocor pada 26 h.b. September 1935
Thopala kampung Kholai

Handwritten signature

